อนุสรณ์
เฟื้อชาย รังสิมันต์ อ.บ.

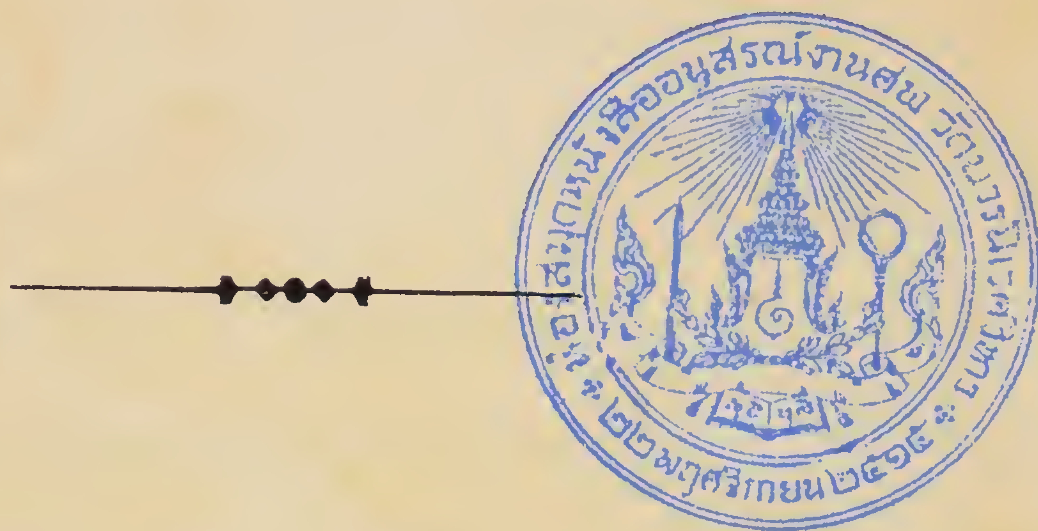

ณ ฌาปนสถานคุรุสภา

วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร

วันเสาร์ ที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

อนุสรณ์
เฟื้อชาย รังสิมันต์ อ.บ.

ณ ฌาปนสถานคุรุสภา

วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร

วันเสาร์ ที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

คำนำ

คุณเชื้อชาย รังสิมันต์ ได้ถึงแก่กรรมอย่างกระทันหัน จนบุตรภรรยาและญาติมิตรคิดและทำอะไรไม่ถูก ดิฉันได้รับการขอร้องให้ช่วยในการฌาปนกิจศพคุณเชื้อชายด้วย เราจึงได้ปรึกษากันจะจัดทำสิ่งอันเป็นอนุสรณ์แก่คุณเชื้อชายและเพื่อเป็นที่ระลึกแก่บุตรหลานญาติสนิทมิตรสหาย

ระหว่างที่คุณเชื้อชายยังมีชีวิตอยู่งานอดิเรกที่ชอบมากที่สุดของเธอก็คือ การขับรถส่วนตัวพาครอบครัวและญาติมิตรไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อความเพลิดเพลินและเพื่อประโยชน์ในทางการศึกษาด้วย เธอถือว่าการขับรถไปด้วยตัวเองนั้นเป็นการประหยัดและสะดวกสบายกว่าไปโดยวิธีอื่น เมื่อต้องการจะหยุดที่ไหน จะไปเร็วหรือช้าก็ได้ตามชอบใจของเราเสมอ

เส้นทางในประเทศไทยที่คุณเชื้อชายขับรถไปแล้ว คือ ทางเหนือสุดได้ไปถึงแม่สาย ทางใต้สุดได้ไปถึงสิงคโปร์ ทางตะวันออกถึงตราด และตะวันออกเฉียงเหนือถึงอุบล นครพนม หนองคาย ส่วนทางตะวันตกก็ถึงแม่สอด แม่ฮ่องสอน ในการเดินทางทุกครั้งคุณเชื้อชายจะต้องถ่ายรูปและถ่ายภาพยนตร์ไว้เป็นที่ระลึกเพื่อนำมาฉายให้ญาติมิตรที่ไม่มีโอกาสไปได้ดู

คุณเชื้อชายและภรรยาได้มีโอกาสเดินทางรอบโลกและไปเยี่ยมบุตรสาวที่ประเทศเยอรมันถึง ๓ ครั้ง สำหรับครั้งแรกและครั้งที่สองได้ซื้อรถยนต์ส่วนตัวขับพาครอบครัวไปท่องเที่ยวประเทศต่าง ๆ ในยุโรปแทบทุกประเทศ

ตอนขากลับยังได้ขับรถของตนเองมาลำพังกับภรรยาตามเส้นทางสายเอเชียจนถึงกัลกัตตาทั้งสองครั้ง ส่วนครั้งที่สามที่เธอทั้งสองได้เดินทางไปเพื่อแสดงความยินดีกับบุตรสาวที่สำเร็จการศึกษาได้ดอกเตอร์นั้น ก็ได้ถือโอกาสซื้อรถใหม่อีกคันหนึ่งขับพาครอบครัวไปท่องยุโรปอีกเป็นเวลาถึง ๔ เดือนและคราวนี้ไปจนถึงที่ตากอากาศของสเปนและโปรตุเกสด้วย

นอกจากการถ่ายภาพยนตร์แล้ว คุณเชื้อชายยังบันทึกเรื่องราวในการเดินทางไว้ทุกครั้ง บันทึกบางตอนได้นำไปลงในนิตยสาร ฟ้าเมืองไทย ฉะนั้น เราจึงได้เลือกบันทึกบางเรื่องที่คุณเชื้อชายเขียนไว้มาจัดพิมพ์แจกในงานศพวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๑๖ นี้.

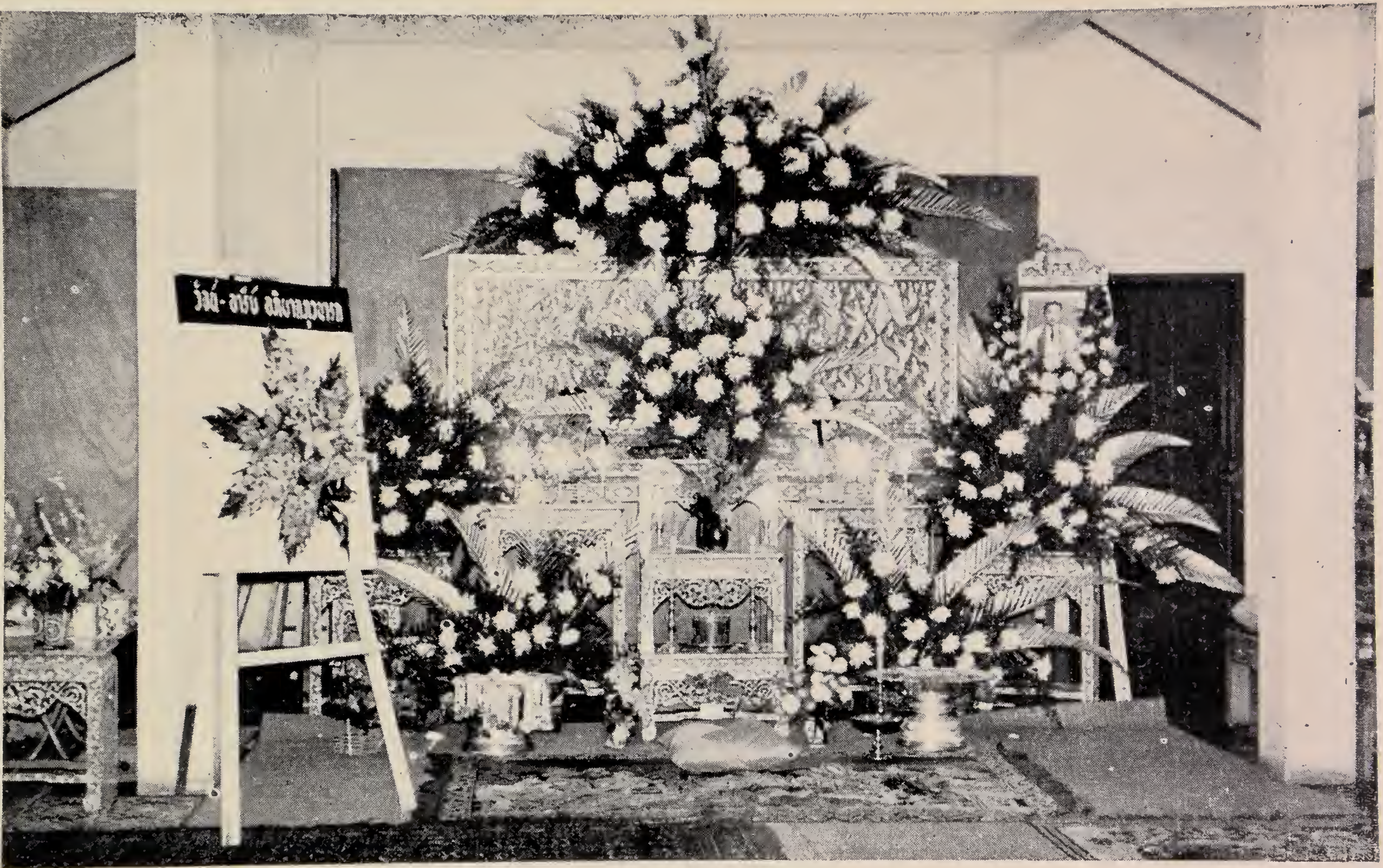
เสาวนีย์ แขมมณี

เชื้อชาย รังสิมันต์ อ.บ.

ชาตะ : ๒๙ มกราคม ๒๔๕๙

มตะ : ๓๑ มกราคม ๒๕๑๖

ตั้งศพสวดพระอภิธรรมที่ คณะ ๑๒ วัดสระเกศ

อาลัย คุณเชื้อชาย รังสิมันต์

เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๖ คุณเชื้อชายได้จากดิฉันและลูกไป เราได้ขาดร่มโพธิ์ร่มไทรของเราไปเสียแล้ว ถึงแม้จะพยายามสะกดกลั้นจิตใจและนึกว่า ความตายเป็นธรรมดาของปุถุชนก็ตาม แต่ความเศร้าสลดและความผูกพันทางจิตใจของดิฉันมิได้เสื่อมคลายไปเลย

คุณเชื้อชายเป็นสามีที่ดี และเป็นพ่อที่รักและเป็นห่วงลูกอย่างหาที่เปรียบมิได้ ตลอดเวลาที่ผ่านมา คุณเชื้อชายคอยดูแลเอาใจใส่ครอบครัวเป็นอย่างดี ความทุกข์ยากลำบากใด ๆ ก็พยายามขจัดไปด้วยตนเองโดยมิให้ดิฉันและลูกต้องลำบากแม้แต่น้อย ในด้านมิตรสหาย คุณเชื้อชาย เป็นผู้โอบอ้อม-อารี และคอยช่วยเหลือผู้อื่นอย่างจริงใจโดยมิได้หวังผลตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น

เมื่อประมาณ ๓ ปีที่แล้วมา คุณเชื้อชายได้ไปตรวจเช็คร่างกาย นาย-แพทย์ได้พบว่าเส้นโลหิตที่ขั้วหัวใจพอง และได้สั่งให้พักผ่อนโดยห้ามมิให้ทำงานหนักอย่างเด็ดขาด โรคหัวใจนี้ยากที่จะเยียวยาได้ นอกจากทางด้านศัลย-กรรมซึ่งก็เป็นการเสี่ยงต่อชีวิตอย่างมาก คุณเชื้อชายเกรงว่าจะต้องเสียชีวิตจากการผ่าตัด เพราะขณะนั้นลูกสาวกำลังศึกษาอยู่ต่างประเทศ จึงอยากจะให้ลูกกลับมาพร้อมหน้ากันเสียก่อน จึงจะตัดสินใจใดๆได้ แต่หลังจากที่ลูกกลับมาไม่ถึง ๒ เดือนคุณเชื้อชายก็ต้องจากดิฉันและลูกไป

คุณเชื้อชายขณะที่มีชีวิตอยู่ มีจิตใจจดจ่อที่ลูกอยู่ตลอดเวลา พยายามส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ลูกในด้านการศึกษา และเมื่อยามมีเวลาว่างครั้งใดก็รีบไปเยี่ยมลูกที่เยอรมัน ในช่วงเวลา ๙ ปีที่ลูกจากไป คุณเชื้อชายได้ไป

เยี่ยมลูกถึง ๓ ครั้ง แต่ละครั้งจะนำลูกไปทัศนศึกษาตามประเทศต่าง ๆ ในยุโรป คุณเชื้อชายมีความปรารถนาอย่างแรงกล้า และได้ทุ่มเททั้งกายและใจเพื่อความสำเร็จของลูก และในที่สุดความปรารถนาและความหวังก็ได้สำเร็จสมความมุ่งหมาย เมื่อได้ทราบว่าลูกเรียนจบปริญญาเอกทางฟิสิกส์จากมหาวิทยาลัยที่กรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมันเรียบร้อยแล้ว วันนั้นรู้สึกว่า จะเป็นวันที่คุณเชื้อชายมีความสุขที่สุด และได้ปรารภกับดิฉันว่า ต่อไปนี้ไม่มีความกังวลใด ๆ อีกแล้ว จะตายก็ตายอย่างตาหลับ เพราะความหวังก็ได้สมปรารถนาแล้ว

ในวันกลับมาถึงเมืองไทยของลูก คุณเชื้อชายรู้สึกว่าจะเป็นผู้ที่ตื่นเต้นมากที่สุด ในวันนั้นดิฉันจำได้อย่างแม่นยำว่า คุณเชื้อชายได้เฝ้ามองเรือบินที่มาจากต่างประเทศอยู่ตลอดเวลา คอยการกลับของลูก จะชวนให้มานั่งพักก็ไม่ยอมทั้งสิ้น จนกระทั่งลูกมาถึง ดิฉันอดที่จะปลื้มใจในความรักของพ่อที่มีต่อลูกอย่างเหลือล้นนี้มิได้

ดิฉันขออธิษฐานให้เราทั้งสามได้มาร่วมทุกข์ร่วมสุขกันอีกในทุก ๆ ชาติไป ด้วยกุศลผลบุญแห่งการประกอบแต่ความดีมาตลอดชีวิต ขอให้ดวงวิญญาณของคุณเชื้อชายจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพชั่วนิรันดร.

สุชาดา รังสิมันต์

แด่คุณลุงเชื้อชาย

คุณลุง ที่รักและเคารพของหลาน

วันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๑๖ เป็นวันที่หลานต้องเศร้าสลดใจอย่างสุดซึ้ง เพราะไม่คิดว่าคุณลุงจะจากไปอย่างรวดเร็วเช่นนี้ คุณลุงได้เลี้ยงหลานมาตั้งแต่หลานยังแบเบาะจนกระทั่งวันที่คุณลุงจากไปชั่วนิจนิรันดร หลานไม่มีวันที่จะพบเห็นคุณลุงอีก และยังไม่ทันที่จะทดแทนพระคุณของคุณลุง หลานเป็นตัวเป็นตนทุกวันนี้ก็เพราะคุณลุง ทุกวันนี้หลานยังระลึกถึงคุณลุงอยู่เสมอ เมื่อหลานมองรูปคุณลุงแล้วก็น้ำตาไหลทุกครั้งไป คุณความดีของคุณลุงหลานจะระลึกถึงและไม่สามารถจะลืมได้ ขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณลุงจงไปสู่สุคติเทอญ.

จากหลานจิงโจ้

ที่ซึ่งแผ่นดินสิ้นสุด และท้องทะเลตั้งต้น

โดย เชื้อชาย รังสิมันต์

ประกาศนียบัตรนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า เชื้อชาย รังสิมันต์ ได้มาถึงแหลมโรก้า–เมืองซินตร้า ประเทศโปรตุเกสจุดตะวันตกสุดของทวีปยุโรป "ณ ที่ซึ่งแผ่นดินสิ้นสุด และท้องทะเลตั้งต้น ยังคงเป็นที่สิงสถิตย์ของดวงวิญญาณแห่งความเชื่อและการเผชิญภัย ซึ่งเคยทำให้เหล่าสำเภาของโปรตุเกสออกไปค้นคว้าหาโลกใหม่ ๆ มอบให้แก่โลกของเรา" ลงชื่อ ประธานองค์-การท่องเที่ยว เมืองซินตร้า ๑๖ กันยายน ๑๙๗๑

นี่คือคำแปลของประกาศนียบัตรซึ่งพิมพ์อ๊อฟเซ็ทสี่สี พื้นสีฟ้า และเป็นภาษาโปรตุเกส เพื่อให้เป็นสากลจึงมีคำแปลเป็นภาษาต่าง ๆ ตอนล่างกำกับไว้ ๕ ภาษา คือ สเปน อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมันและอิตาลี นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปถึงสถานที่ดังกล่าวนี้จะได้รับแจก เพื่อเป็นที่ระลึกจากสำนักงานท่องเที่ยวของทางการที่แหลมโรก้านั่นเอง มีเจ้าหน้าที่คอยกรอกราย-ชื่อผู้รับให้เสร็จ ข้อความในประกาศนียบัตรนั้นคัดลอกมาจากคำกลอนในบทกวีอมตะของท่านคาโมเอ็นส์ จอมกวีหรือ "สุนทรภู่" ของโปรตุเกสในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖

ความจริงก็ไม่ใช่เรื่องของภูมิปัญญาหรือความสามารถแต่อย่างใด เป็นสิ่งหนึ่งที่ดึงดูดนักทัศนาจรให้ไปจนถึงเพื่อให้ได้ชื่อว่า ไปจนสุดแผ่นดินและถึงจุดที่ทะเลเริ่มต้น ทั้งนี้ เพราะโปรตุเกสนั้นเป็นดินแดนสุดหล้าฟ้าเขียวของยุโรปก็ว่าได้ คือหาคนที่ไปจนถึงได้ยากเหลือเกิน ใคร ๆ ที่ผ่านยุโรป ถ้าไม่แวะลอนดอน ปารีส แฟรงเฟิร์ต แอมสเตอรแดม โคเป็นฮาเก็น โรม หรือซูริค ซึ่งเป็นที่สายการบินผ่านเป็นประจำแล้ว ก็อาจไปถึงสตอคโฮล์ม-ออสโล หรือไม่ก็เอเธนส์หรือมาดริด ซึ่งนับว่าต้องมีศรัทธาเป็นอย่างมาก แม้หากว่าท่านไปถึงลิสบอนเมืองหลวงของโปรตุเกสได้ แต่จุดตะวันตกสุดของทวีปยุโรปคือแหลมโรก้าที่ผมกล่าวถึงนี้จะต้องนั่งรถยนต์ต่อไปอีก ๒ ชั่ว-โมงเศษ จึงนับเป็นความพากภูมิใจของผู้ที่ได้มีโอกาสไปรับประกาศนียบัตรดังกล่าวนัก

ผมไปยุโรปครั้งไร ก็พักอยู่ในนครเบอร์ลินตะวันตกเป็นประจำ จากนั้นจึงจะขับรถไปท่องเที่ยวทัศนาจรยังประเทศต่าง ๆ ในยุโรป ผมไปมาทั่วแม้แต่เวียนนา สตอคโฮล์ม ออสโลและเอเธนส์ แต่ไม่มีครั้งใดเลยเคยได้ไปถึงมาดริดและลิสบอนนี้ เพราะความไกลและอยู่นอกเส้นทางที่จะไปยังแห่งอื่นได้ เรียกว่าอยู่สุดหล้าฟ้าเขียวดังกล่าวแล้ว แต่แล้ว......ผมก็เตรียมตัวไปที่นั่นจนได้เมื่อกลางปีกลายนี้เอง ต้องใช้เวลารอนแรมทั้งไปและกลับเป็นเวลา ๒๒ วัน รวมระยะทางกว่า ๗,๐๐๐ กิโลเมตร

ผมออกจากเบอร์ลินก็ขับรถไปเมืองแฮนโนเวอร์ แล้ววกลงใต้ตามเอาโตบานหรือซุเปอร์ไฮเวย์สู่เมืองบาเซลในสวิตเซอร์แลนด์ เข้าสวิสส์ทั้งทีก็ต้องขึ้นรถกระเช้าไปลุยหิมะบนยอดเขาเดียอาเบลอะเรเสียก่อนตามธรรมเนียม แล้วต่อไปโลซานและเยนีวา จากนั้นก็ออกสู่ฝรั่งเศสตามถนนเลียบฝั่งแม่น้ำโรนจนถึงเมืองลีอองส์ ขึ้นซุเปอร์ไฮเวย์สายปารีส–มาไซย์มุ่งลงใต้สู่เมืองมาไซย์ จากนั้นผมเลียบริมฝั่งทะเลเมดิเตอรเรเนียนไปสู่สเปน แล้วเลียบริมฝั่งทะเลเรื่อยไปจนถึงปลายใต้สุดของสเปนที่ช่องแคบยิบรอลต้า โดยแวะพักตามสถานที่พักตากอากาศหลายแห่ง

ผมเคยคิดมานานที่จะไปให้ถึงภูผาหินยิบรอลต้า–ป้อมปราการอันทรงพลานุภาพยิ่งของอังกฤษ ซึ่งเป็นดินแดนแห่งเดียวในสเปนที่ยังคงชักธงยูเนี่ยนแจ๊คของอังกฤษอยู่ แล้วผมก็มายืนยืดอกสูดโอโซนอยู่ข้างภูผาหินดังกล่าวอยู่ในขณะนี้แล้ว เสียดายที่ประตูเข้าในเขตของอังกฤษปิดตาย เพราะกำลังมีกรณีวิกฤตอยู่กับสเปนซึ่งต้องการจะได้ดินแดนส่วนนั้นคืนมาเป็นกรรมสิทธิ์ เมื่อได้ชมยิบรอลต้าจนสมใจแล้ว ผมเลยไปเมืองทาริฟ่าแวะหยุดตรงหน้าป้อมของเมืองนั้นตรงจุดที่ช่องแคบยิบรอลต้าแคบที่สุดเพียง ๖ กิโลครึ่งจากฝั่งประเทศมอรอคโคในแอฟริกา ตรงนี้เองทางซ้ายมือผมเป็นที่สุดของทะเลเมดิเตอรเรเนี่ยนและขวามือคือมหาสมุทรแอตแลนติก กระแสร์ลมที่พัดออกสู่มหาสมุทรแรงมากจนยืนทรงตัวแทบไม่ได้เลย ยังหอบเอาเม็ดทรายจากหาดปลิวมากระทบเนื้อตัวตลอดเวลา มองไปทางขอบฟ้าเห็นทิวเขาสีเทาสลับ

แดงของฝั่งแอฟริกาได้อย่างชัดเจน ช่องแคบนี้เองที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศตลอดมาทุกยุคทุกสมัยแม้ในปัจจุบันนี้

ริมฝั่งของสเปนด้านทะเลเมดิเตอรเรเนียนตั้งแต่เมืองวาเล็นเซียถึงอาลเมเรียระยะทางราว ๔๐๐ ก.ม. มีชื่อว่าฝั่งหาดทรายขาว (Costa Blanca) มีหาดทรายขาวสะอาดเป็นแห่ง ๆ สลับกับภูเขาหินที่ยื่นตกลงไปในทะเล ตอนไหนที่เป็นหาดสวยก็จะกลายเป็นสถานตากอากาศ มีโรงแรมสูงถึง ๒๐ ชั้น มีบังกะโล อพาตเมนท์ ศูนย์การค้า ฯลฯ ตอนที่เป็นภูเขายื่นลงสู่ทะเล ก็จะมีการตัดถนนเลียบชายฝั่งโดยเจาะเข้าไปในเนื้อภูเขาเพื่อให้ถนนติดต่อกันได้ตลอด มีที่ตากอากาศที่มีชื่อเสียงมากเช่น เบนิดอม คัลเลอร่า และอะกิลาส ส่วนฝั่งทะเลต่อจากเมืองอาลเมเรียผ่านมะละกา จนถึงยิบรอลต้ายาวราว ๓๔๐ ก.ม. เป็นที่อบอุ่นด้วยแสงแดดทั้งปี สเปนตั้งชื่อว่าฝั่งทะเลแสงแดด (Costa-del Sol) มีที่ตากอากาศเต็มไปหมด และที่มีชื่อเสียงระดับโลก คือ ทอเร-มอลินอส และ มาเบลล่า สถานที่ตากอากาศเหล่านี้รวมทั้งอีกหลายแห่งที่เกาะแมลลอก้าในทะเลเมดิเตอรเรเนียน และเกาะแกรนคานาเรีย ในมหาสมุทร-แอตแลนติก ทำให้สเปนมีรายได้จากการท่องเที่ยวจากประเทศต่าง ๆ ในยุโรป โดยเฉพาะจากเยอรมันนีตะวันตกเป็นเงินปีละหลายพันล้านบาท และดูเหมือนรายได้จากการท่องเที่ยวนี้ของประเทศอยู่ในอันดับ ๑ เสียด้วยซ้ำ

ผมขับรถต่อไปยังเมืองคาดีซ อยู่ริมฝั่งมหาสมุทร ที่นี่มีหาดทรายสวยเหลือเกินและยาวหลายกิโลเมตร เป็นที่ตากอากาศมีชื่อเสียงมากอีกแห่ง

หนึ่ง ได้แวะที่เมืองพาลอสชั่วครู่จอดรถริมเขื่อนตรงที่ครั้งหนึ่งเมื่อ ๔๘๐ ปีมาแล้ว คริสโตเฟอร์ โคลัมบัส ได้คุมกลาสีอาสาสมัคร ๙๐ นายโดยใช้สำเภา ๓ ลำออกเดินทางไปค้นพบโลกใหม่คืออเมริกาท่ามกลางชาวเมืองที่ไปส่งกันอย่างคับคั่ง วันนั้นคือวันที่ ๓ สิงหาคม ค.ศ. ๑๔๙๒ และทำให้ชื่อ โคลัมบัส เป็นอมตะมาจนทุกวันนี้ ออกจากเมืองพาลอสถนนมุ่งขึ้นทิศเหนือสู่เมืองเซวิล ระหว่างทางผ่านไร่ต้นทานตะวันสุดลูกหูลูกตา ชูดอกสีเหลืองอร่ามเต็มท้องทุ่งเหมือนกับในภาพยนตร์เรื่อง ซันเฟลาเออร์ หรือทุ่งทานตะวันที่โซเพีย ลอเร็นแสดงนำไม่มีผิด รถวิ่งอยู่กว่าครึ่งชั่วโมงจึงผ่านพ้นไป จากเมืองเซวิลก็เข้าโปรตุเกส และแล้วก็ข้ามสะพานแขวนยาวกว่า ๒ กิโลเมตรที่ปากแม่น้ำเตกัสเข้าสู่ลิสบอน นครหลวงที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของยุโรป ที่นี่ได้ลิ้มรสทองหยิบ และฝอยทองซึ่งเป็นต้นตำรับดั้งเดิมที่มีขึ้นในโลก เพราะชาวโปรตุเกสเป็นผู้นำมาเผยแพร่จนเป็นที่นิยมในเมือง เรามา แต่ สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี

ผมเล่ามาเสียยืดยาวยังไปไม่ถึง "สุดแผ่นดินและที่เริ่มต้นของทะเล" สักที ทั้งนี้ ก็เพราะระยะทางมันไกลครับ ผมขับรถรอนแรมมาแล้ว ๑๒ วัน ผ่านมา ๔ ประเทศ ขอพักผ่อนริมทะเลชานเมืองลิสบอนสัก ๑ วันก่อนเพื่อรับทานกุ้งทะเล ซึ่งมีชุกชุมมากกับทองหยิบฝอยทองต้นตำรับให้หายอยาก พอออกไปแหลมโรก้าก็จะได้มุ่งกลับบ้านเสียทีไม่ต้องแวะเข้าลิสบอนอีก

จากลิสบอนไปปลายแหลมโรก้าเป็นถนนเลียบฝั่งทะเล มีอาคารบ้านเรือนหนาแน่นพบที่พักตากอากาศ โรงแรมและบังกะโลตลอดทาง ผ่านเมืองเอสโตรีลซึ่งเป็นเมืองตากอากาศที่สวยงาม มีสถานคาสิโนด้วย เห็นนักทัศนาจรเดินไปมาพลุกพล่าน โปรตุเกสให้ชื่อฝั่งทะเลตอนนี้ว่า ฝั่งทะเลแห่งแสงแดดเช่นเดียวกับในสเปนที่ผมเล่ามาแล้ว พอพ้นเมืองคาสเกส์ถนนอ้อมขึ้นเหนือไปตามฝั่งทะเล ถนนเริ่มสูงกว่าระดับน้ำทะเลเป็นส่วนมาก ทะเลตอนนี้มีคลื่นลมแรงตลอดปี เพราะเป็นทะเลน้ำลึก พื้นน้ำเป็นสีกรมท่าเข้มตลอด ฝั่งทะเลก็เว้า ๆ แหว่ง ๆ เพราะความรุนแรงของคลื่นลม ตอนไหนมีหาดทรายก็เป็นที่พักผ่อนเล่นน้ำทะเลได้ตลอดทาง จะผ่านชาวพื้นเมืองเป็นระยะ ๆ ซึ่งส่วนมากเป็นกสิกรคงใช้ลาและพ่อเป็นพาหนะบรรทุกแทนรถเป็นส่วนมาก พอเข้าเขตจังหวัดซินตร้าไม่เท่าไหร่มีป้ายชี้ทางบอกไปสู่แหลมโรก้า ทางตอนนี้เป็นถนนแคบพอรถสองคันสวนกันได้ วกวนไปตามไหล่เขา ผ่าไร่กสิกรรมของชาวบ้านไปตลอดทาง ในที่สุดก็ถึงจุดหมายปลายทางเป็นแหลมที่ตกลงไปในทะเลลึก เบื้องล่างมีเกาะหินน้อยใหญ่ระเกะระกะอยู่ทั่วไป คงเป็นส่วนของหัวแหลมที่ยังเหลือเพราะทนทานต่อความร้ายกาจของคลื่นลมอยู่ได้ ประภาคารหลังคาสีแดงตั้งอยู่บนยอดเนินตอนสูงที่สุด แล้วถนนลาดลงไปสู่ลานกว้างติดทะเลที่มีฝั่งสูงชัน ตรงกลางเป็นอนุสาวรีย์ขนาดเล็กรูปไม้กางเขนสีขาวตั้งอยู่บนเสาหินที่สลักข้อความเป็นภาษาโปรตุเกสที่ผมอ่านไม่รู้เรื่อง จัดเป็นที่จอดรถของนักทัศนาจร และมี

อาคารขององค์การท่องเที่ยวขนาดย่อมแบ่งเป็นค๊อฟฟี่ช๊อฟและขายของที่ระลึกเสียครึ่งหนึ่ง ได้พบชาวญี่ปุ่นสองผัวเมียกับลูกสาวเล็ก ๆ ที่น่ารัก จึงทักทายกันตามธรรมเนียมที่เป็นชาวเอเชียด้วยกัน ได้ความว่ามาธุรกิจที่ลิสบอนแล้วเช่ารถแท๊กซี่มาทัศนาจรเพื่อต้องการประกาศนียบัตรไปเป็นที่ระลึก

แหลมโรก้า – จุดตะวันตกสุดของทวีปยุโรป " ณ ที่ซึ่งแผ่นดินสิ้นสุดและท้องทะเลตั้งต้น " ไม่มีอะไรอื่นอีกนอกจากที่ผมบรรยายให้ฟังแล้ว ได้เดินชมมุมต่าง ๆ ของสถานที่จนทั่ว ถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึก แล้วแวะชมของที่ระลึกกับดื่มกาแฟทางด้านเฉลียงของร้านที่หันออกรับลมทะเล อากาศที่นั่นดีมากมีลมโชยมาจากมหาสมุทรแอตแลนติกตลอดเวลา ทราบว่ามีนักทัศนาจรชาวยุโรปมาจอดรถแคมปิ้งไม่ได้ขาด พอได้พักผ่อนจนเป็นที่พอใจแล้วผมก็เดินทางกลับด้วยความพากภูมิใจ ผมขับรถตัดไปทางเหนือของนครลิสบอนข้ามแม่น้ำเตกัสตอนที่แคบหน่อยแล้วเข้าสู่สเปนอีกครั้งหนึ่ง ผมโชคดีทันแวะชมการต่อสู้วัวที่สนามของนครมาดริดซึ่งเป็นโปรแกรมมโหฬารและใหญ่ยิ่งเพราะเป็นนัดสุดท้ายของฤดูการสู้วัวประจำปี มีท่านประธานาธิบดีของสเปนมาร่วมเป็นประธาน วัวกับคนต่อสู้กันถึง ๗ คู่ ผลคือวัวเป็นฝ่ายปราชัยและถูกสังหารหมดสิ้น ได้มาดูของจริงนี่รู้สึกหวาดเสียวไม่ใช่เล่นเลย

จากมาดริดผมขับรถเข้าฝรั่งเศสทางเมืองซานเซบาสเตียน เมืองตากอากาศสุดท้ายของสเปนอยู่ริมฝั่งอ่าวบิสเกย์ มีนักทัศนาจรคลาคล่ำไปหมด เพราะที่นี่มีทั้งหาดทราย ทะเลและภูเขาแบบในสวิสส์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง

ของเทือกเขาพีรานีสที่กั้นพรมแดนสเปนกับฝรั่งเศส ผมแวะปารีสเสีย ๒ คืน แล้วเข้าเบลเยี่ยมทางเมืองลีล พักทานอาหารกลางวันที่บรัสเซลล์ แล้วขับรถขึ้นซุเปอร์ไฮเวย์สายใหม่ ๘ ทางวิ่งไปสู่แอมสเตอร์แดมนครหลวงของเนเธอร์-แลนด์ แวะหาซื้อเครื่องอาหารแบบที่มีจำหน่ายแถวตลาดเก่าเยาวราชเพื่อติดมือกลับไปบ้าน จากนั้นผมขับรถรวดเดียวกลับสู่เบอร์ลิน

ผมขอแบ่งความสนุกสนานของการฮอลิเดย์ครั้งนี้มอบให้แก่ท่านผู้อ่านโดยทั่วถึงกันด้วย.

หน้าประตูบรันเดนบวร์ก เบอร์ลิน

เบอร์ลินฮอลลิเดย์

โดย **เชื้อชาย รังสิมันต์**

๑. นครเบอร์ลิน

วันที่เรา—ผมกับภรรยา ออกจากนครหลวงกรุงเทพธนบุรีนั้น จำได้ว่าเป็นวันจันทร์ อากาศแจ่มใสทั้งวัน ความร้อนอบอ้าวยังคงครอบคลุมทุกหนทุกแห่งทั่วไป จัมโบเจ็ต ๗๔๗ ของลุฟท์แฮนซ่านำเรามุ่งสู่นครเบอร์ลิน เมื่อเวลา ๔ ทุ่มเศษ ด้วยการบินที่ราบเรียบและนุ่มนวล เครื่องบินแวะเติมน้ำมันที่นิวเดลฮีและเอเธนส์ แล้วก็ตรงไปแฟรงเฟิ็ตเมื่อตอนฟ้าสางทันที เราต้องเปลี่ยนเครื่องบินเป็นของแพนแอม เพื่อต่อไปเบอร์ลิน เพราะลุฟท์แฮนซ่าแม้จะเป็นของรัฐบาลเยอรมันนีตะวันตกเอง ก็บินเข้าเบอร์ลินไม่ได้ ในที่สุดเราก็พบตัวเอง ณ สนามบินเท็มเปลโฮฟของเบอร์ลินตะวันตก เมื่อเวลา ๓ โมงเช้า ใช้เวลาเดินทางตั้งแต่ออกจากดอนเมือง ๑๖ ชั่วโมงพอดิบพอดี

ก่อนอื่นผมขอแนะนำให้ท่านผู้อ่านได้รู้จักกับมหานครอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้ก่อนตามสมควร เบอร์ลินเป็นนครหลวงของประเทศเยอรมนีเดิมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๑๘๗๑ ถึง ๑๙๔๕ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เยอรมันเป็น

ฝ่ายแพ้สงคราม นครเบอร์ลินจึงถูกแบ่งแยกออกเป็นสองส่วนเช่นเดียวกับตัวประเทศเยอรมนีเอง คือ เบอร์ลินตะวันตกเป็นส่วนหนึ่งของประเทศเยอรมนีตะวันตก ซึ่งยึดครองโดยฝ่ายสัมพันธมิตรมีสหรัฐอเมริกา อังกฤษและฝรั่งเศส และเบอร์ลินตะวันออก ซึ่งยังคงเป็นนครหลวงของประเทศเยอรมนีตะวันออกในยึดครองของสหภาพโซเวียต ในเดือนสิงหาคม ๑๙๖๑ ฝ่ายเบอร์ลินตะวันออกซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ได้เริ่มสร้างกำแพงขึ้นเพื่อกั้นเขตของตนออกจากเบอร์ลินตะวันตกโดยเด็ดขาด เพื่อป้องกันไม่ให้คนของตนหนีเล็ดลอดออกมาสู่ตะวันตกอย่างที่เคยกระทำมาก่อนหน้านั้น กำแพงนี้คือ "กำแพงเบอร์ลิน" ทำให้นครนี้กลายเป็น "นครที่ถูกแบ่งแยก" ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เนื่องจากในปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ นครเบอร์ลินได้ถูกกำลังทางอากาศของฝ่ายสัมพันธมิตรทิ้งระเบิดจนพินาศย่อยยับ และราบเรียบไปกว่าครึ่งค่อนเมือง และเมื่อกองทัพสัมพันธมิตรมีสหรัฐอเมริกาอังกฤษและฝรั่งเศสยาตราเข้ายึดครองจากด้านทิศตะวันตก กับสหภาพโซเวียตจากทิศตะวันออก ทำให้เบอร์ลินยิ่งแหลกละเอียดยิ่งขึ้น แต่การกระทำนี้กลับเป็นผลดีแก่เบอร์ลินอย่างมากในอันที่ได้มีโอกาสวางผังเมืองใหม่ เพื่อการก่อสร้างมหานครอันทันสมัยดังที่ได้เห็นอยู่ในปัจจุบัน กล่าวคือ ในเขตของเบอร์ลินตะวันตกได้วางผังเมืองใหม่อย่างรอบคอบและเล็งการณ์ไกล มีการพิจารณาว่า จะตัดถนนอย่างไรเพื่อให้การจราจรสะดวกไม่ติดขัด ตรงไหน

บ้างเป็นสถานที่ทำงานรัฐบาล อาคารร้านค้า ย่านที่อยู่อาศัย ตรงไหนควรสงวนไว้เป็นเขตป่า สวนสาธารณะ และอื่น ๆ ที่จำเป็นเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน อาคารและสิ่งก่อสร้างอย่างอื่นที่ได้ก่อสร้างขึ้นล้วนแต่เป็นแบบตะวันตก ทั้งกว้างใหญ่และสูง ๆ ผิดกับเขตเบอร์ลินตะวันออก ซึ่งถือแบบประหยัดและใช้พื้นที่ให้เป็นประโยชน์ในการอยู่อาศัยมากที่สุดเป็นใหญ่

ปัจจุบันนี้ เบอร์ลินตะวันตก นอกจากมีกำแพงเบอร์ลิน ซึ่งเป็นกำแพงคอนกรีตอันแน่นหนาสูงกว่า ๒ เมตรครึ่งผ่าใจกลางนครตลอดความยาว ๔๖ กิโลเมตรจากเหนือไปใต้แล้ว รัฐบาลเยอรมนีตะวันออกยังสร้างกำแพงปิดกั้นล้อมด้านอื่น ๆ โดยรอบด้วย ทั้งนี้ เพราะเขตเบอร์ลินตะวันตกนั้นมีสภาพเป็นคล้ายเกาะที่โดดเดี่ยวอยู่ในดินแดนของประเทศเยอรมนีตะวัน-ออกและห่างจากประเทศแม่กว่า ๑๗๐ กิโลเมตรทีเดียว ภายในกำแพงที่ล้อมรอบอย่างแน่นหนานี้ มีพลเมืองของเบอร์ลินตะวันตกอาศัยอยู่เกือบ ๓ ล้านคน และมีทีท่าว่าจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ มีนายกเทศมนตรีเป็นผู้บริหารนคร ที่ทำการอยู่ในศาลาเทศบาลนครที่เขตหรืออำเภอ ชีนเนอร์แบกซึ่งเป็นสำนักงานใหญ่ ยังมีศาลาเทศบาลประจำเขตหรืออำเภอทำการบริหารและควบคุมงานตามนโยบายของสำนักงานใหญ่เป็นเขต ๆ ไปอีกราว ๒๐ แห่ง เช่น วิลเมอร์สดอฟ, เว็ดดิ้ง, นอยเคลิน, สปานเดา, ชาร์ล็อตเต็นบูร์กและมาเรียนดอฟ เป็นต้น แต่ละเขตหรืออำเภอมีโรงพยาบาลขนาดมาตรฐานของตนไว้ให้การรักษาพยาบาลแก่พลเมืองฟรี เพราะทุกคนมีประกันสังคม

แล้ว มีย่านการค้าที่อยู่อาศัย โรงเรียน มหาวิทยาลัย โรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ เต็มไปหมด แม้กระนั้นยังสงวนพื้นที่ราวหนึ่งในห้าไว้เป็นเขตป่า และเป็นป่าจริง ๆ มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอย่างร่มรื่น มีการบำรุงรักษาอย่างจริงจัง และไม่เห็นมีใครเข้าไปลักลอบโค่นถางหรือทำลายเลย เพราะถือว่าป่านั้นเป็นของทุก ๆ คนที่จะใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ยังมีที่เป็นทะเลสาบกว้างใหญ่ ๒-๓ แห่งอันเป็นส่วนของแม่น้ำสปรีที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ มีสวนสาธารณะ สวนพฤกษชาติ สวนสัตว์ มีสนามบินนานาชาติอีก ๒ แห่ง คือ เทมเปลโฮพกับเท-เก็ล และกำลังก่อสร้างใหม่ที่ใหญ่โตทันสมัยอีก ๑ แห่ง กับมีสนามบินทหารอีก ๑ สนามด้วย

ชาวเบอร์ลินตะวันตกแม้ส่วนใหญ่จะเป็นคนเยอรมันเอง แต่ก็มีคนต่างชาติมากมายเหมือนกัน มีคนอิตาเลียน กรีก เตอรกีและพวกอาหรับจากตะวันออกกลาง ชาวต่างชาติเหล่านี้หลั่งไหลเข้าไปทำงาน ตามโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ เพราะเบอร์ลินขาดแคลนแรงงานมากทีเดียว พวกแถวจากประเทศหลังม่านเหล็กเช่น ฮังการี เช็คส์ โปแลนด์ บุลกาเรีย และยูโกสลาเวีย ก็มีมากเหมือนกัน ล้วนแต่เข้าไปขายแรงงานทั้งสิ้น และเบอร์ลินตะวันตกก็ยินดีต้อนรับ ส่วนจากเอเชียมีบ้าง โดยเฉพาะนางพยาบาลเกาหลีเข้าไปรับจ้างทำงานตามโรงพยาบาลไม่น้อย คนไทยมีสัก ๔๐-๕๐ คน ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนนักศึกษา

เมื่อผมไปถึงเบอร์ลินนั้น ฤดูร้อนเริ่มแล้ว อากาศกำลังอบอุ่นสะบาย ราว ๑๖–๑๗ องศาเซ็นติเกรด ไม่ร้อนอบอ้าวจนแทบคลั่งเหมือนบ้านเรา ผ่านไปทางไหนเห็นต้นไม้ออกใบออกดอกเต็มไปหมด ดูมีชีวิตชีวาขึ้นมาก หน้านี้แหละที่ทุกชีวิตของนครเบอร์ลินจะร่าเริงและสดชื่น หลังจากที่ทรมานด้วยอากาศที่หนาวเหน็บของฤดูหนาวเสียหลายเดือน ในถนนสายหนึ่งผู้คนพากันไปชุมนุมกันอย่างคับคั่ง เดินไปมาอย่างกับมีงานนักขัตฤกษ์ เพื่อชมดอกเชอรี่ที่บานสะพรั่งเต็มต้นทั้งสองฟากและตลอดความยาวของถนนสายนั้น ซึ่งปีหนึ่งมีครั้งเดียว บางแห่งเห็นต้นทิวลิปออกดอกเป็นแปลง ๆ สลับสีกันอย่างลานตา ตามสวนสาธารณะมีดอกกุหลาบ ดอกดาวเรือง ดอกดาวกระจาย และดอกไม้อื่น ๆ แซมสลับสีกันอย่างวิจิตรน่าดูมาก ในสวนพฤกษชาติและสวนฤดูร้อนที่เรียกชื่อตามภาษาเยอรมันว่า Sommer-Garten ที่บริเวณหอฟุ้งทูมหรือหอสูงของเบอร์ลิน ก็เต็มไปด้วยไม้ดอกนานาพันธ์ชูดอกบานสะพรั่ง ตามริมหาดทรายของทะเลสาบก็ดาระดาดไปด้วยสีต่างๆ ของทูพีช วันพีช และฮอทแพนท์ของแม่สาวผิวหยวกที่พากันไปพักผ่อนอาบน้ำทะเลกันอย่างคับคั่งและแออัด

สิ่งที่ประทับใจอีกอย่างหนึ่งของเบอร์ลินตะวันตก คือ การจราจรที่นั่นมีรถยนต์ส่วนตัวใช้มากมายเหลือเกิน นับจำนวนล้านทีเดียว ยังมีรถยนต์จากส่วนต่าง ๆ ของเยอรมนี และจากประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเดินทางเข้ามาเยี่ยมเบอร์ลินวันละนับพันนับหมื่น แต่การจราจรไม่เห็นมีติดขัด

เลย ทางการเทศบาลได้ทุ่มเทงบประมาณอย่างมหาศาลปรับปรุงแก้ไขถนนหนทางอยู่เรื่อย ๆ เช่น ตามสี่แยกต่าง ๆ ได้ขุดอุโมงค์หรือสร้างสะพานลอยให้รถลอดกันไปมาไม่ต้องรอ ยังสร้างซุปเปอร์ไฮเวย์ซึ่งเยอรมันเรียกว่าเอาโตบาน อีกหลายสายให้รถออกจากใจกลางเมือง ไปยังทิศทางต่าง ๆ ได้รวดเร็ว ที่ ๆ เอาโตบานตัดกันก็จะสร้างพื้นถนนเป็นคนละระดับ บางแห่งตัดกัน ๒–๓ ชั้นก็มี สำหรับผู้คนที่สัญจรไปมาก็มีรถประจำทางหลายสิบสายให้บริการอย่างสม่ำเสมอและทันใจ มีทั้งชนิดรถชั้นเดียวและ ๒ ชั้น ยังมีรถใต้ดินอีก ๗ สาย ซึ่งให้บริการที่รวดเร็วเป็นพิเศษ เสียค่าโดยสารครั้งเดียวจะไปได้ตลอดทุกสาย และยังมีรถเอสบาน ซึ่งเป็นรถรางบนดิน แต่วิ่งในระดับเหนือถนนอีกหลายสายด้วย ทำให้ผู้สัญจรไปมาได้รับความสะดวกสะบายและรวดเร็วในการไปมามาก แม้ผู้มีรถยนต์ส่วนตัวก็หันมาใช้บริการเหล่านี้ไม่น้อย

เบอร์ลินตะวันตกนับเป็นนครที่น่าอยู่มากทีเดียว วันหนึ่ง ๆ จะมีนักท่องเที่ยวจากทุกมุมโลกแวะเยี่ยมเบอร์ลินหลายหมื่นคน ทั้งทางเครื่องบิน รถไฟ รถบัส และรถยนต์ส่วนตัวรวมทั้งรถนำเที่ยว ทุกคนมุ่งชม "กำแพงเบอร์ลิน" อันไม่มีที่อื่นในโลกเป็นจุดเดียวกัน

เบอร์ลินฮอลลิเดย์

โดย เชื้อชาย รังสิมันต์

๒. ย่านการค้าใหญ่

วันนี้ขอนำท่านผู้อ่านไปชมย่านการค้าใหญ่ที่สุดของเบอร์ลินตะวันตก คูร์ดามเลยทีเดียว คือ ย่านถนนคูร์ฟุสเต็นดาม (Kurfuerstendamm) หรือเรียกสั้น ๆ ว่าย่านคูร์ดาม ใครมาเบอร์ลินก็ต้องมาที่นี่ก่อนทั้งนั้น โดยเฉพาะผู้ที่มีเวลาอยู่ในเบอร์ลินน้อย ก็ต้องตรงมาที่นี่ก่อนเพื่อเลือกหาซื้อของที่ต้องการ ที่นี่มีสินค้าจำหน่ายล้วนแต่น่าซื้อทั้งนั้น ถนนคูร์ดามมีลักษณะคล้ายถนนราชดำเนินกลาง แต่แคบกว่า ผิดกันแต่มีอาคารร้านค้าหนาแน่นกว่า บนบาทวิถีที่กว้างใหญ่สองข้างทางมีต้นไม้ใหญ่ปลูกเป็นระเบียบเรียบร้อยและให้ความร่มรื่นกว่า เกาะแบ่งกลางถนนปลูกไม้ดอกอย่างสวยงามและเป็นระเบียบเรียบร้อยทำให้ถนนราชดำเนินกลางของเราต้องอายเหนียมไปทีเดียว ทั้งมีผู้คนสัญจรไปมาอย่างคับคั่งตลอดทั้งวันคล้ายเป็นที่รวมของมนุษยชาติจากทุกมุมโลก ทุกชาติ ทุกภาษา ทั้งตะวันตก ตะวันออก ผิวดำ ผิวเหลือง ผิวขาว ฯลฯ เพราะที่นั่นจะมีนักท่องเที่ยวพากันมาเยี่ยมชมวันละ ๕ ถึง ๘ หมื่นคนทุก ๆ วัน จุดเด่นที่สุดของย่านคูร์ดามคือแถวถนนบริเวณโบสถ์เกเด๊กนิสเคอเช่ ซึ่งมีสมญาว่า "สิ่งปรักหักพังที่สวยที่สุดของเบอร์ลิน" (Berlin's

finest ruin) ทั้งเป็นสัญญลักษณ์อันหนึ่งของเบอร์ลินด้วยคือ "โบสถ์หัก" ตรงบริเวณนี้เคยถูกฝูงบินสัมพันธมิตรทิ้งระเบิดอย่างหนักในปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนราบเรียบไปหมดคงเหลือแต่ทรากโบสถ์นี้ แม้รัฐบาลเยอรมนีตะวันตกจะได้สร้างโบสถ์ดังกล่าวขึ้นใหม่ ก็คงทิ้งทรากของเก่าไว้เป็นอนุสรณ์จนทุกวันนี้ ติดกันเป็นศูนย์การค้าออยโรป้า (Europa Center) ซึ่งเรียกตามสำเนียงเยอรมัน คือศูนย์การค้ายุโรปนั่นเอง ประกอบด้วยอาคารรูปกลักไม้ขีดไฟสูง ๒๐ กว่าชั้น ชั้นบนสุดเป็นภัตตาคารและคอฟฟี่ช็อฟ บนยอดอาคารติดตั้งสัญญลักษณ์รูปดาวสามแฉกในวงกลมของเบ็นส์ ซึ่งจะหมุนรอบตัวทั้งกลางวันกลางคืน (มีไฟนีออน) แลเห็นได้อย่างชัดเจนจากระยะไกล ในอาคารหลังนี้และโดยรอบมีร้านสรรพสินค้า ดีพาทเมนต์สโตร์ซูเปอร์มาเก็ต สำหรับงานท่องเที่ยว ที่ทำการของบริษัทการบินแทบทุกบริษัท บริษัทเดินเรือทะเล โรงภาพยนตร์ใหญ่ที่สุดของนครเบอร์ลินอีก ๒ โรง โรงแรมชั้นหนึ่ง ภัตตาคารทั้งแบบยุโรป ญี่ปุ่น จีนและแม๊กซิกันหลายแห่ง ค๊อฟฟี่ช็อฟ บาร์ คาบาเร่ ไนท์คลับ ร้านขายกาแฟทั้งแบบยืนรับประทานและแบบตามบาทวิถี ยังมีลานสเก็ตน้ำแข็งขนาดใหญ่เพื่อให้บริการแก่ลูกค้าซึ่งมีผู้นิยมมาก

บริเวณนี้ยังมีอาคารใหญ่ ๆ ซึ่งเป็นดีพาทเม็นต์สโตร์ขนาดยักษ์อีกหลายแห่ง เช่น ห้างคาเดเว เป็นอาคาร ๗ ชั้น ๒ หลังแฝด โดยมีถนนผ่ากลาง มีสะพานเชื่อมต่อถึงกันชั้น ๓ และชั้น ๕ แต่ละหลังกว้างยาวขนาด

เอาอาคารของห้างเซ็นทรัลสีลม ๔ หลังใส่เข้าไปได้ หลังหนึ่งเป็นที่จำหน่ายสรรพสินค้าทุกชนิดจากทั่วโลกเต็มไปหมดทั้ง ๗ ชั้น มีบันไดเลื่อนไฟฟ้าและลิฟท์ขึ้นลงถึงกันได้ตลอด ชั้นบนสุดเป็นซูเปอร์มาเก็ต ภัตตาคาร และแบบตลาดสดมีจำหน่ายแม้กระทั่ง กุ้ง ปู ปลาเป็น ๆ หมายความว่าลูกค้าต้องการซื้อหาอะไร ตรงมาที่ คา เด เว นี้เป็นหาได้สมมโนรถทุกอย่างทีเดียว ส่วนอาคารอีกหลังหนึ่งเป็นที่สำหรับจอดรถของลูกค้าอย่างเดียว โดยรถจะวิ่งขึ้นไปจอดทุกชั้นถึงดาดฟ้า ตามระเบียบที่จะจอดต้องเสียเงินค่าจอด แต่ถ้าได้ซื้อสินค้าจากห้างนี้ตั้งแต่ ๔ มาร์ค หรือ ๒๕ บาทขึ้นไปก็จอดได้ฟรี ห้าง เซ อุนด์ อาร์ เป็นอาคาร ๔ ชั้นมีที่จอดรถฟรีอยู่ใต้อาคารจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูปทั้งของสุภาพบุรุษและสุภาพสตรี ตลอดทั้ง ๔ ชั้นมีห้องสำหรับลองเสื้ออยู่ทั่วไป ลูกค้าเต็มร้านทุกวัน ห้างไลเซอร์ เป็นอาคาร ๔ ชั้นอยู่ติดกับห้าง คา เด เว ห้างนี้จำหน่ายเฉพาะรองเท้าทั้งของสุภาพบุรุษและสตรีเท่านั้นจำหน่ายดีมาก เพราะใครจะซื้อรองเท้าก็ตรงมาที่ห้างไลเซอร์นี้ ห้างโกลด์-ไฟร์ซึ่งจำหน่ายเฉพาะกระเป๋าทุกชนิดมีกระเป๋าถือสตรีซึ่งมีแบบใหม่ ๆ ออกมาทุกวัน ดึงเงินมาร์คและเงินตระกูลอื่นจากเธอเหล่านั้นวันละไม่น้อย เมื่อผมไปถึงใหม่ ๆ มีห้างดีพาทเม็นต์สโตร์ขนาดยักษ์เปิดใหม่ในย่านนี้อีกแห่งหนึ่งชื่อ แว๊ตไฮม์ เป็นอาคารสูง ๗ ชั้นใหญ่กว่าห้าง คา เด เว และจำหน่ายสินค้าประเภทเดียวกัน สำหรับบันไดเลื่อนและลิฟท์ไม่ต้องพูดถึง เพราะถ้าห้างไหนไม่มีคงจะอัตคัดลูกค้าเป็นแน่ทีเดียว โดยเฉพาะห้างแว๊ตไฮม์เปิดใหม่นี้ติดตั้ง

บันไดเลื่อนชั้นละ ๔ ชุด และลิฟท์ ๑๐ ตัวสำหรับให้ความสะดวกแก่ลูกค้า สำหรับ ๗ วันแรกที่เปิดจำหน่ายเงินสดได้กว่าล้านมาร์ค และประมาณครึ่งหนึ่งจากนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเบอร์ลิน ผมขอยกตัวอย่างเพียงเท่านี้ ความจริงยังมีอีกมากและมีทุกย่านตามเขตหรืออำเภออื่นๆ ถ้ากล่าวให้หมดฟ้าเมือง-ไทยคงไม่มีเนื้อที่ลงเรื่องอื่นเป็นแน่

ตอนสาย ๆ ของทุก ๆ วันผมและภรรยาชอบไปนั่งตามร้านกาแฟริมบาทวิถีของย่านคูร์ดามนี้เสมอ ๆ เพื่อดื่มกาแฟในแสงแดดอุ่นและชมผู้คนที่ผ่านไปมาอย่างคับคั่งและน่าเวียนหัว บ้านพักอยู่ห่างจากย่านนี้โดยนั่งรถ-ใต้ดินเพียง ๑๕ นาทีเท่านั้น บางวันในตอนค่ำ ๆ หลังจากรับประทานอาหารค่ำแบบไทย ๆ ที่บ้านเสร็จแล้วก็พากันไปที่นั่นอีก เดินชมนักทัศนาจรรุ่นใหม่ที่เพิ่งเดินทางมาถึงเบอร์ลินบ้าง เดินดูชมตู้โชว์ห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ ที่ตบแต่งแข่งขันประชันกันอย่างไม่คำนึงถึงค่าใช้จ่าย ถ้าจะพูดอีกทีย่านของเบอร์ลินตะวันตกก็เหมือน ๆ กับย่านไทม์สแคว์ของนิวยอร์ค คือมีโรง-ภาพยนตร์มากมาย ฉายภาพยนตร์ได้ทุกประเภทโดยเสรี ถนนหนทางสว่าง-ไสวไปด้วยแสงไฟจากตู้โชว์ ผู้คนเดินไปมาคับคั่งเบียดเสียดกัน บ้านเมืองย่านนี้ไม่เคยหลับนอนกันเลยตลอดปี แม้ในฤดูหนาวที่มีอากาศเยือกเย็นและทารุณ เพราะตามบาร์ไนท์คลับและคาบาเร่ยังมีสเตซโชว์ที่เร่าร้อน เหล้าเคล้าดนตรี และไออุ่นจากสาวบางอาชีพซึ่งมาจากทุกชาติทุกภาษาแม้แต่เมืองไทย ถ้ามีโอกาสผมจะเล่าชีวิตของเธอให้ท่านได้รับทราบในโอกาสต่อไป

มีผู้นิยมมานั่งตามร้านกาแฟริมบาทวิถีมากมาย บ้างก็มาทานอาหารเช้า บ้างก็สั่งกาแฟหรือเบียร์ ความจริงร้านกาแฟแบบนี้มีอาหารจำหน่ายทุกอย่างลูกค้าจะนั่งนานเท่าไรก็ไม่มีใครว่า เขาได้คิดค่าอาหารบวกค่าเสียเวลาไว้พร้อมแล้ว ลูกค้าก็พอใจ เพราะจะได้นั่งพักผ่อนหรืออาบแสงแดด (ฝรั่งเขาอาบได้ทั้งวัน) หรืออ่านหนังสือเขียนจดหมายตามใจชอบ เป็นที่พอใจเพราะนักทัศนาจรพวกที่เดินชมเมืองจนเหนื่อยอ่อนได้นั่งพักอิริยาบทเอาแรงเพื่อเดินชมเมืองได้ต่อไป ร้านก็มีรายได้ดี เพราะมีลูกค้าเต็มร้านทั้งวัน ภรรยาผมชอบการช็อปปิ้งเป็นชีวิตจิตใจ เข้าร้านโน้นออกร้านนี้ทุก ๆ วัน ผมจึงมักมานั่งรอเธอตามร้านกาแฟริมบาทวิถีนี่แหละ ความจริงก็เพลิดเพลินดีเหมือนกัน โดยเฉพาะแถวถนนคูร์ดามซึ่งเป็นคล้ายๆถนนสายหนึ่งของโลกทีเดียวมีผู้คนต่างชาติต่างภาษาเดินไปมาพลุกพล่านตลอดวัน รู้สึกตัวเองคล้าย ๆ นั่งอยู่หน้าเวทีแสดงแฟชั่นขนาดใหญ่ ตอนริมบาทวิถีติดกับขอบถนนมีพวกฮิปปี้วางแผงขายสิ่งประดิษฐ์เป็นแถวยาวเหยียดมีพวกเครื่องประดับของสตรีทำด้วยลวดเงินนั่งประดิษฐ์ประดอยกันเดี๋ยวนั้น มีพวกภาพศิลป์ภาพน้ำมันและอื่น ๆ ไกลออกไปมีรถทัศนาจรปรับอากาศ ๒ ชั้น หน้าต่างและหลังคาเป็นกระจกกว้างจอดอยู่เป็นระยะ ๆ เชื้อเชิญนักทัศนาจรให้ชมเมืองหรือไปเที่ยวเบอร์ลินตะวันออกและยังมีรายการเลยไปถึงปอตสดาม ซึ่งเป็นพระราชวังโบราณ เป็นที่ฝ่ายสัมพันธมิตคืออเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส และสหภาพโซเวียต ร่วมกัน ยื่นคำขาด ให้ฮิตเล่อร์ยอมแพ้ อย่างไม่มีเงื่อนไข ใน ปี

๑๙๔๔ ตั้งอยู่ชายนครเบอร์ลินในเขตเยอรมนีตะวันออก ผู้เดินแบบแฟชั่นคือเหล่าผู้สัญจรที่เคลื่อนไหวไปมาอยู่ตรงหน้าอย่างขวักไขว่ มีชุดฮอทแพ้นท์กลาดเกลื่อน ส่วนมากเป็นชุดที่สั้นเต่อและรัดรูปจนแทบปริเผยให้เห็นแก้มตะโพกอันขาวนวลต้องมองจนเหลียวหลัง ชุดโนบราก็ยังเป็นที่นิยมในหมู่เด็กสาวและสาวใหญ่ ส่วนมากสวมสปริงโค๊ตไม่มีบราเซียแม้จะเป็นเสื้อไหมพรมถักชนิดซีทรู แต่ก็ไม่เห็นมีใครสนใจกันเลย ผมว่าแม่พวกนี้แกอึดอัดอยู่ในเครื่องแต่งกายหน้าหนาวเสียหลายเดือน พอโอกาสอำนวยก็อยากระบายอารมณ์ให "โล่งอก" เสียบ้าง ก็เท่านั้นเอง หวังว่าท่านผู้อ่านคงจะสนุกเพลิดเพลินไปกับผมบ้างไม่มากก็น้อยนะครับ.

เบอร์ลินฮอลลิเดย์

โดย **เชื้อชาย รังสิมันต์**

๓. ล๊อตเตอรี่ไม่มีขึ้นราคา

เป็นเวลานานมาแล้วที่ล๊อตเตอรี่ของรัฐบาลไทยขายขึ้นราคากันอย่างเปิดเผย แม้ที่ซุ้มหน้ากองสลากเองก็ "ขออีก ๑ บาทค่ะ" หรือ "ขออีก ๒ สลึงค่ะ" จากผู้ที่ต้องการเสี่ยงโชค แม้สลากกินรวบก็มีกันอย่างดาดดื่นทั่ว

ด้านหน้า

Auszug aus den Teilnahmebedingungen des Berliner Zahlenlottos:
Der Teilnehmer hat in jedem Spiel (Zahlenfeld) sechs Zahlen durch Kreuze zu kennzeichnen, deren Schnittpunkt innerhalb eines Zahlenkästchens liegen muß. Für die ordnungsgemäße Ausfüllung ist der Teilnehmer allein verantwortlich. Der Einsatz je Zahlenfeld beträgt 0,50 DM. Für jede Veranstaltung findet eine Auslosung statt, bei der sechs Gewinnzahlen und die Zusatzzahl ermittelt werden. Es gewinnen in der Klasse 1 die Teilnehmer, die sechs Gewinnzahlen,
in der Klasse 2 die Teilnehmer, die fünf Gewinnzahlen und die Zusatzzahl,
in der Klasse 3 die Teilnehmer, die fünf Gewinnzahlen ohne Zusatzzahl,
in der Klasse 4 die Teilnehmer, die vier Gewinnzahlen,
in der Klasse 5 die Teilnehmer, die drei Gewinnzahlen
in einem Spiel richtig vorausgesagt haben.
Zur Sicherung eines Gewinnanspruchs ist der Anspruch auf einen Gewinn über 1000 DM spätestens acht Tage nach Ablauf der Auslosung unter Angabe der Stempelnummer des Losscheines bei der DKLB

A N — FL 644037

anzumelden. Gewinne bis 1000 DM werden frühestens am dritten Werktag nach Ablauf der Auslosung durch die zuständige Annahmestelle, Gewinne über 1000 DM werden nach Ablauf der Anmeldefrist (§18) gegen Quittungsabschnitt durch die DKLB ausgezahlt. Mit der Abgabe des Losscheins erkennt der Teilnehmer die Teilnahmebedingungen des Berliner Zahlenlottos an.

Deutsche Klassenlotterie Berlin 1 Berlin 15, Brandenburgische Str. 36, Tel.: 88 50 01

OLYMPIA-LOTTERIE
DER DEUTSCHEN LOTTO-UND TOTO-GESELLSCHAFTEN
Einsatz 10 Dpf

ด้านหลัง

ไป ทางกองสลากเองก็รู้ตำรวจก็ทราบ แต่ก็ไม่เห็นมีการปราบปรามหรือจับกุม สาเหตุก็เพราะมีความต้องการในหมู่ประชาชนมากกว่าจำนวนล๊อตเตอรี่ที่ออกจำหน่ายแต่ละงวด ในขณะเดียวกันในเบอร์ลินตะวันตกที่ผมไปเห็นมา เขาออกล๊อตเตอรี่กันทุก ๆ วันเสาร์เวลา ๔ ทุ่มตรงหรือ ๗ วันครั้ง ล๊อตเตอรี่ของเขาไม่มีการขึ้นราคา เพราะแต่ละงวดจะขายโดยไม่จำกัดคือขายไม่อั้น ปัญหาเรื่องสลากกินรวบก็ไม่มีเลย เขาทำกันอย่างไรผมจะเล่าให้ฟัง

ล๊อตเตอรี่ของเบอร์ลินตะวันตกเรียกตามภาษาเยอรมันว่า Berliner Zahlenlotto Im Deutschen Lotto Block (ดูภาพของจริงประกอบ) ตัวล๊อต-

เตอรี่กว้าง ๓ นิ้ว ยาว ๑๐ นิ้ว แบ่งเป็น ๓ ตอนคือ ตอน AB และ C โดยมีรอยกรุเพื่อฉีกออกจากกันได้ ทั้ง ๓ ตอน จะมีเป็นตารางบรรจุเลข ๑ ๒ ๓ เรื่อยไปถึงเลข ๔๙ รวม ๒ ชุดเหมือนกันหมด สำหรับตอนกลางหรือตอน A บรรจุเลขดังกล่าวอยู่ด้านหลัง เมื่อจับทั้ง ๓ ตอนพับเข้าด้วยกันตามรอยกรุ ตารางและเลขทุกตัวจะตรงกันพอดี นี่คือล๊อตเตอรี่ดิบ คือยังไม่มีผลถูกรางวัล หรือมีราคาค่างวดอะไร ฝ่ายการออกสลากจะพิมพ์ไว้จำนวนมหาศาลเพื่อจ่ายให้ร้านเอเยนต์ผู้จำหน่ายล๊อตเตอร์มีไว้จำหน่ายแก่ลูกค้า อนึ่งตัวเลขในล๊อตเตอรี่ ที่เห็นคือ N–FL ๖๔๔๐๓๗ นั้น ก็ไม่เกี่ยวกับเลขที่จะนำไปเป็นเลขถูกรางวัล แต่เป็นเลขหมายบอกลำดับการพิมพ์ตัวล๊อตเตอรี่ดิบแต่ละครั้งเท่านั้น ราคาขายตามปรกติฉะบับละ ๑ มาร์ค ถูกรางวัลได ๒ รางวัล โดยที่มีตารางบรรจุเลข ๑ ถึง ๔๙ อยู่ ๒ ชุด แต่ในระหว่างที่กำลังจะมีกิฬาโอลิมปิคที่มิวนิคขายฉะบับละ ๑ มาร์คกับ ๑๐ เพ็นนิค โดย ๑๐ เพ็นนิค เป็นค่าล๊อตเตอรี่โอลิมปิมและมีการออกรางวัลให้ต่างหากด้วย ฝ่ายออกล๊อตเตอรี่จะแต่งตั้งผู้จำหน่ายทั่วเบอร์ลินตะวันตกโดยให้ แต่ละร้าน อยู่ห่าง กันพอ สมควร และกระจายทั่วไปทุกย่าน ส่วนมากมักจะเป็นร้านขายหนังสือ ร้านขายยาสูบที่เรียกว่า TABAC ร้านที่ขายล๊อตเตอรี่โดยเฉพาะก็มี และห้างดีพาตเม็นต์-สโตร์ใหญ่ ๆ เช่น คาเดเว ก็มีแผนกจำหน่ายล๊อตเตอรี่นี้ด้วย จะไม่มีระบบ "ยี่ปั๊ว" หรือมอบให้หน่วยราชการหรือสวัสดิการใด ๆ รับไปจำหน่ายต่อ ร้านตัวแทนจำหน่ายล๊อตเตอรี่จะได้รับอุปกรณ์เพื่อประกอบการจำหน่ายคือ เครื่อง

เจาะรูไฟฟ้า เครื่องประทับตราไฟฟ้าซึ่งระบุชื่อร้านกับที่อยู่ของผู้จำหน่ายแต่ละร้าน หมายเลขครั้งที่ออกและตัวเลขกำกับเป็นเลข ๔ ตัว เพื่อใช้เป็นเลขสำหรับออกล๊อตเตอรี่โอลิมปิคด้วย กับกระดานป้ายพลาสติกเปลี่ยนตัวเลขได้เพื่อติดหน้าร้านประกาศผลการออกแต่ละครั้งให้ลูกค้าทราบ

วิธีซื้อล๊อตเตอรี่ก็คือ ผู้ซื้อหยิบใบสลากดิบซึ่งมีวางไว้พร้อมที่ผู้ขายแล้ว เลือกกาในตอน C ทับเลขที่ต้องการ ๖ ตัว ทั้งชุดบนและล่าง เช่นชุดบนกาเลข ๑ ๑๒ ๑๘ ๓๐ ๓๑ ๓๙ และชุดล่างกาเลข ๒ ๑๐ ๑๑ ๔๑ ๔๒ ๔๙ หรือจะกาให้เหมือนกันทั้งชุดบนและชุดล่างก็ได้ ในกรณีนี้ถ้าเกิดถูกรางวัลก็จะได้ ๒ รางวัลเลย เสร็จแล้วส่งใบสลากดิบที่กาแล้วให้กับผู้ขายพร้อมกับชำระเงิน ๑.๑๐ มาร์ค ผู้ขายก็จะรับไปเจาะรูตามเลขที่คุณกาไว้ให้ทลุถึงกันทั้งสามตอนเสร็จแล้วคลี่ออกส่งเข้าเครื่องประทับตรา สแตมป์ชื่อร้าน จำนวนครั้งที่ออกและหมายเลขล๊อตเตอรี่โอลิมปิค (เลข ๔ ตัว) ที่ตอน A ฉีกออกจากกันโดยมอบตอน A ให้ท่านยึดถือไว้ ตอน C รวบรวมไว้ส่งฝ่ายออกล๊อตเตอรี่พร้อมด้วยเงินตามราคา ส่วนตอน B ทางร้านจะเป็นผู้เก็บไว้เป็นหลักฐาน ใครจะซื้อคนละกี่ใบก็ได้ขอให้มีเงินจ่ายให้เท่าราคาก็แล้วกัน ดังนั้นจะเห็นว่าในงวดหนึ่ง ๆ จะจำหน่ายแก่ลูกค้าเท่าไรก็ได้ไม่มีอั้น และแต่ละงวดก็มากบ้างน้อยบ้างไม่เท่ากัน คนเยอรมันนิยมการเสี่ยงล๊อตเตอรี่มากมายไม่แพ้คนไทยเหมือนกัน เวลาจำหน่ายคือจากวันจันทร์ถึงวันศุกร์ พอวัน

เสาร์เช้าผู้ขาย ต้อง รวบรวม ล๊อตเตอรี่ที่ ขายไป ทั้งหมด ส่งฝ่าย ออก ล๊อตเตอรี่ พร้อมกับเงินค่าขายที่หักเปอร์เซ็นต์ของร้านไว้แล้วตามระเบียบ

ทุกวันเสาร์เวลา ๔ ทุ่มตรง มีการออกล๊อตเตอรี่ทาง ที.วี. ทันทีมีเครื่องอัตโนมัติ เป็นพลาสติกใส ทรงกลมหมุน ได้รอบตัวมอง เห็น ภายใน ได้ ข้างในบรรจุลูกปิงปองไว้ ๔๙ ลูก แต่ละลูกมีเลขกำกับเขียนด้วยหมึกสีมองเห็นได้ชัดเจน เครื่องจะเริ่มออกเลขตัวแรกทันทีโดยพลาสติกทรงกลมจะหมุนไปรอบ ๆ เพื่อคลุกเคล้าลูกปิงปองอยู่พักหนึ่ง แล้วเครื่องก็จะหมุนกลับมีที่บังคับให้ลูก ปิงปองไหลหลุด ออกมาภายนอกเพียงลูกเดียวก็เป็นเลข ที่ออกตัวแรก แล้วด้วยกรรมวิธีเดียวกันนี้ก็จะออกเลขสลากตัวที่ ๒ ๓ ๔ ๕ และ ๖ ตามลำดับ หลังจากนั้นเครื่องจะออกมาอีก ๑ ตัว เป็นตัวที่ ๗ เรียกว่า "ตัวแถม" โฆษกหญิงจะกล่าวปิดรายการโดยย้ำเลขที่ออกทั้งหกตัวและตัวแถมว่าเป็นเลขอะไรบ้าง เสร็จแล้วก็มีการออกล๊อตเตอรี่โอลิมปิคเป็นเลข ๔ ตัว ๒ รางวัล โดยวิธีหมุนวงล้อพร้อมกันทั้ง ๔ ล้อ ด้วยไฟฟ้า การออกล๊อตเตอรี่แต่ละครั้ง จะกินเวลาเพียง ๕–๖ นาทีเท่านั้นก็เสร็จ

ตอนนี้นักเสี่ยงโชคทุกคนที่ชมรายการต่างก็รู้แล้วว่า ของใครถูกรางวัลใดบ้างหรือไม่ แต่ยังไม่ทราบว่ารางวัลใดจะได้รับเงินจำนวนเท่าใดจนกว่าจะถึงวันพุธ รางวัลมีดังนี้คือ ที่ ๑ ถูกเลขที่ออกทั้ง ๖ ตัว ที่ ๒ ถูกเลขที่ออก ๕ ตัวกับตัวแถม ๑ ตัว ที่ ๓ ถูกเลขที่ออก ๕ ตัว ไม่รวมตัวแถม ที่ ๔ ถูกเลขที่ออก ๔ ตัว และที่ ๕ ถูกเลขที่ออก ๓ ตัว รายการละเอียดนี้ระบุอยู่ใน

ใบสลากตอนหลัง แล้วเชิญอ่านภาษาเยอรมันเอาเองเถิดครับ พอออกสลากรางวัลเสร็จฝ่ายออกล๊อตเตอรี่ก็เริ่มทำงานหนักทันที โดยนำใบสลาก ตอน C ที่จำหน่ายไว้ทั้งหมดหลายสิบล้านใบเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์เลือกออกมาว่า ทั้งหมดนั้นมีใบถูกรางวัลที่ ๑ กี่ใบ ที่ ๒ กี่ใบ และรางวัลอื่น ๆ รางวัลละกี่ใบ พอวันพุธก็จะมีประกาศตามร้านที่จำหน่ายทั่วเบอร์ลินว่า งวดนั้น รางวัล ใดมีผู้ถูกกี่ราย และจ่ายรางวัลละเท่าใด ตั้งแต่เช้าวันพฤหัสทุกคนที่โชคดีก็นำล๊อตเตอรี่ไปรับเงินรางวัลได้ ถ้าเป็นรางวัลใหญ่คือที่ ๑ ถึงที่ ๓ ไปรับโดยตรงที่ฝ่ายออกล๊อตเตอรี่ที่สำนักงานใหญ่ ส่วนรางวัลย่อยคือรางวัลที่ ๔ และ ๕ ไปรับได้จากร้านที่ตนซื้อล๊อตเตอรี่มา สำหรับรางวัลมีจ่ายดังนี้ คือ รางวัลที่ ๑ จ่ายรางวัลละ ๕๐๐,๐๐๐ มาร์ค หรือ ๓ ล้านบาทเศษ โดยมากมีคนถูกงวดละ ๑ ถึง ๑๐ คนหรือกว่านั้นก็มี ถ้าถูกครั้งละไม่เกิน ๗ คนจะจ่ายให้คนละ ๕๐๐,๐๐๐ มาร์คเต็มจำนวน แต่ถ้าผู้ถูกมีมากกว่านั้น จำนวนเงินรางวัลจะลดลงบ้าง เช่นเคยมีถูกถึง ๑๔ คนตอนที่ผมอยู่ จ่ายคนละ ๔๔๐,๐๐๐ มาร์ค หรือเกือบ ๒ ล้าน ๗ แสน รางวัลที่ ๒ เคยจ่ายตั้งแต่ ๑๕,๐๐๐ ถึง ๒๐,๐๐๐ มาร์ค รางวัลที่ ๓ จ่าย ๕,๐๐๐ ถึง ๘,๐๐๐ มาร์ค รางวัลที่ ๔ จ่าย ๕๐–๘๐ มาร์ค และรางวัลสุดท้าย ๒ ถึง ๔ มาร์คเท่านั้น ทั้งนี้ แล้วแต่จำนวนผู้ถูกมีมากหรือน้อยของแต่ละงวดไป สำหรับรางวัลสุดท้ายมีผู้ถูกงวดละล้านครึ่งถึง ๒ ล้านรายเสมอ สำหรับล๊อตเตอรี่โอลิมปิคนั้น ถ้าใครถูกจ่ายรางวัลละ ๕๐ มาร์ค

ผมเล่ามาเสียยืดยาว ที่แท้ล๊อตเตอรี่เยอรมันก็คือ การเสี่ยงเลข ๖ ตัวในจำนวน ๔๙ ตัว นั่นเอง ดูอย่างเผิน ๆ ก็ว่าง่าย และคงจะถูกรางวัลง่ายดายกว่าล๊อตเตอรี่รัฐบาลไทย แต่ความจริงหลังจากผมได้ลองศึกษาและเสี่ยงดูมาตลอดหลายปีแล้ว ไม่ง่ายอย่างที่คิด เพราะผมไม่เคยถูกรางวัลใหญ่เลย เคยถูกก็แต่เลข ๔ ตัว ๓ ตัวซึ่งไม่มีประโยชน์อะไรเพราะจำนวนเงินเพียงเล็กน้อย ผมขอสารภาพว่าอยู่เมืองไทยไม่เคยซื้อล๊อตเตอรี่เลยเพราะไม่ชอบที่ขายขึ้นราคาเอาเปรียบเรา แต่ล๊อตเตอรี่เบอร์ลินตะวันตกไม่ขึ้นราคาก็กินเงินผมไปเสียหลายร้อยมาร์คทีเดียวครับ.

เบอร์ลินฮอลลิเดย์

โดย เชื้อชาย รังสิมันต์

๔. แสดงภาพยนตร์ ที.วี. เยอรมัน

ผมตื่นแต่ ๖ นาฬิกา มองออกไปนอกหน้าต่างเห็นแสงแดดสว่างจ้าแล้ว ๖ นาฬิกาของเบอร์ลินในปลายเดือนมิถุนายนนั้นพระอาทิตย์จะอยู่สูงเหนือยอดไม้มาก คือจะโผล่พ้นขอบฟ้ามาแต่ราว ๔ นาฬิกา ทำนองเดียวกัน พระอาทิตย์จะตกดินเอาเมื่อเกือบ ๒๒ นาฬิกา กล่าวคือจะเป็นเวลากลางวันถึง ๑๗ ชั่วโมง และเป็นกลางคืนที่ไม่เห็นพระอาทิตย์เพียง ๗ ชั่วโมงเท่านั้น ระหว่างเวลานี้เองที่ใคร ๆ พากันไปเที่ยวนอรเวภาคเหนือ เพื่อชมพระอาทิตย์เที่ยงคืน คือยิ่งเหนือเบอร์ลินขึ้นไป กลางคืนก็ยิ่งสั้นเข้าเรื่อย จนถึงแถวเมืองโบโดในนอรเว เหนือเส้นอ๊าคติก (Arctic Circle) ก็จะไม่มีกลางคืนเลย แต่นักท่องเที่ยวจริง ๆ ต้องเลยขึ้นไปถึงทรอมซ่า หรือแฮมเมอร์เฟสต์ หรือไม่ก็ถึงแหลมเหนือ (North cape) ซึ่งเป็นจุดเหนือสุดของทวีปยุโรป เพราะจะได้ชมพระอาทิตย์เที่ยงคืนที่สวยจับใจยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ พระอาทิตย์เที่ยงคืนตอนที่สวยที่สุดของปีคือในวันที่ ๒๑ มิถุนายน เพราะตำแหน่งของ "ดวงสุริยะเมื่อ ๒๔ น. อยู่สูงจากขอบฟ้าที่สุดของปี

ผมสวมชุดสากลสักหลาดผูกเน็คไทเรียบร้อย ซึ่งผิดกว่าทุก ๆ วันที่มักไม่ค่อยผูกไท และบางวันก็สวมเสื้อเช็๊ตตัวเดียว ทั้งนี้ เพราะวันนั้นผมจะไปแวะสถานกงสุลใหญ่อังกฤษในเบอร์ลินเพื่อยื่นขอทำวีซ่าเข้าประเทศนั้น พอทานอาหารเช้าเสร็จก็แบกกล้องถ่ายรูปและกล้องถ่ายหนัง ๘ มิล. ควงแขนภรรยาลงจากบ้านพักที่ถนนฟอร์แบกสตราเซ่นั่งรถใต้ดินไปขึ้นแถวใกล้กงสุลอังกฤษ เราไปถึงที่นั้นพบยามบอกว่า สถานกงสุลจะเปิดทำการระหว่างเวลา ๑๐ ถึง ๑๔ นาฬิกา ผมมองดูนาฬิกาเห็นว่าเพิ่ง ๓ โมงเช้าเศษ ๆ ยังมีเวลาอีกเยอะกว่าสถานกงสุลจะเปิดจึงชวนภรรยาออกไปเดินเล่นกันก่อน

ตอนที่ผมขึ้นรถใต้ดินที่สถานีบานฮ๊อฟซูและเดินไปยังสถานกงสุลใหญ่นั้น เราเดินผ่านโรงแรมชั้นหนึ่งของเบอร์ลินชื่อ แอสเตอร์ ผมบังเอิญเหลียวมองเข้าไปในโรงแรมเห็นผู้คนพลุกพล่าน คิดในใจว่าธุรกิจคงเจริญดี ซึ่งก็เป็นความจริง เพราะเบอร์ลินตะวันตกต้อนรับนักท่องเที่ยวจากทุกมุมโลกวันละ ๕ ถึง ๘ หมื่นคนทุกวันดังที่ผมเคยเล่ามาแล้ว ผมเหลียวมองไปอีกฝั่งหนึ่งของถนนเห็นโรงภาพยนตร์ขนาดใหญ่ ชื่ออะไรจำไม่ได้เสียแล้ว หน้าโรงมีภาพโปสเตอร์โฆษณาสีธรรมชาติเตะตามาก คือเป็นรูปแหม่มเปลือยขนาดใหญ่กว่าคนจริง ยืนหันหน้ามาทางผมเผยให้เห็นทุกส่วนของร่างกายตามธรรมชาติ ไม่มีการปิดบังซ่อนเร้นเลยแม้แต่น้อย ทำให้ผมสนใจมาก คิดว่าเสร็จธุระทางสถานกงสุลแล้ว ก็จะแวะดูที่หน้าโรงเหมือนกันว่าเรื่องอะไร ถือโอกาศดูหนังแผ่นที่โฆษณาไว้หน้าโรงเสียด้วย ในเยอรมันก็เหมือน

กับในเดนมาร์กและสวีเดน ไม่มีการเซ็นเซ่อร์ภาพยนตร์ทุกประเภท รวมทั้งหนังสือพิมพ์ ภาพถ่าย และนิตยสารทุกเล่ม บริษัทไหนจะสร้างภาพยนตร์เรื่องอะไร โป๊แค่ไหน หรือจะถึงคั่นที่เรียกว่า "ลามกอนาจาร" อาทิเช่น พระเอกนางเอกกอดรัดฟัดเหวี่ยงกันบนเตียงในชุดวันเกิด (ผมว่า "กอดรัดฟัดเหวี่ยง" นะครับ ไม่มากไปกว่านั้น เดี๋ยวจะหาว่าผมพูดโกหกเวลาคุณได้ไปดูชมด้วยตนเอง) ก็นำออกฉายตามโรงได้โดยเปิดเผย ทั้งนี้ เพราะเขาถือว่าพลเมืองของเขาได้รับการศึกษามาอย่างดีและซาบซึ้งในศีลธรรมอันควรไม่ควร และก็เป็นความจริง กล่าวคือ ประชาชนไม่ได้กระตือรือร้นที่จะเข้าไปดูนัก บางโปรแกรมอยู่ในคั่นที่เรียกว่า "โหรงเหรง" เอาทีเดียว คนชอบดูส่วนมากเป็นผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงซึ่งส่วนมากมีเวลาว่างและไม่รู้จะทำอะไร แต่ไม่ใช่ว่าคนหนุ่มคนสาวจะไม่มีเสียเลย แม้นักเรียนนักศึกษาก็มีบ้างเหมือนกัน ผมเคยเห็นเด็กสาววัยทีนเอจตีตั๋วเข้าไปนั่งดูตามลำพังคนเดียวก็มีและนั่งหน้าตาเฉย ไม่มีสะทกสะท้านเลย ผมกับภรรยาก็ดูหนังประเภทปลุกใจเสือป่านี้หลายครั้ง รับรองว่า ภาพยนตร์ประเภทนี้ของเยอรมันล้ำหน้ากว่าที่เคยดูมาจากโคเปนฮาเก็นและสตอคโฮล์มมากนัก ดังนั้น พอทราบว่าโรงไหนฉายหนังอย่างว่า เป็นไม่ใคร่ยอมพลาดโอกาสเลยทีเดียว

เมื่อเห็นว่ายังมีเวลาอีกตั้งชั่วโมง จึงคิดว่าเดินไปดูหนังเสียเลยดีกว่า เราจึงเดินย้อนกลับไปทางหน้าโรงแรม แล้วข้ามฟากไปยังโรงหนังทันที เดินดูอยู่พักหนึ่งตกลงกับภรรยาว่า เห็นจะต้องเสียค่าบำรุงภาพยนตร์เยอรมันอีกแล้ว

(ค่าดูคนละ ๕ มาร์คหรือ ๓๑ บาท) แล้วเราพากันเดินข้ามถนนย้อนกลับไปทางหน้าโรงแรมเดิมเพื่อจะตรงไปยังสถานกงสุล แต่พอถึงหน้าโรงแรม ผมและภรรยาต้องชะงัก เพราะมีสุภาพสตรีชาวเยอรมันคนหนึ่งอายุสัก ๕๐ กว่าเดินออกมาจากโรงแรมโค้งให้เราพร้อมกับขอโทษและเชื้อเชิญให้เราเข้าไปสนทนากับเธอเล็กน้อย เราเดินตามเข้าไปอย่างว่าง่าย

"ขอโทษที่ดิฉันต้องรบกวนคุณทั้งสอง" ยายแหม่มแก่กล่าวขึ้นด้วยภาษาอังกฤษที่ชัดเจน "คืออย่างนี้ เรากำลังถ่ายทำภาพยนตร์สำหรับ ที.วี. เรื่องหนึ่ง กำลังถ่ายฉากนักท่องเที่ยวมาเบอร์ลิน โดยมีไก๊ด์นำมา เราได้นัดตัวแสดงซึ่งเป็นคนชาติต่าง ๆ รวมทั้งหมด ๑๖ คน ให้มาถึงสถานที่ถ่ายภายในโรงแรมนี้เวลา ๙.๓๐ น. เวลานี้มาแล้ว ๑๔ คน ส่วนอีก ๒ คนที่เรากะว่าจะให้เป็นชาวญี่ปุ่นเกิดไม่มาและเรารอต่อไปไม่ได้ พอดีผู้กำกับมองออกมาเห็นคุณทั้งสองกำลังเดินข้ามถนนมาพอดี เห็นว่าเหมาะสม โดยเฉพาะคุณผู้ชายมีกล้องถ่ายรูปและถ่ายหนังมาด้วย อย่าหาว่าดูถูกดูแคลนอะไรเลย นึกว่าช่วยให้เราได้ถ่ายหนังตอนนี้ให้เสร็จสิ้นไปเถิด ซึ่งมีเพียงตอนเดียวและคงใช้เวลาราว ๒ — ๓ ชั่วโมงเท่านั้น เราจะคิดค่าเสียเวลาให้เท่าอัตราที่เราตั้งไว้คือคนละ ๗๕ มาร์ค แต่ต้องเสียภาษีให้รัฐบาล คงเหลือรายได้สุทธิเกือบ ๖๕ มาร์คต่อคน" พร้อมกับพูดเป็นเชิงให้เห็นใจว่า ถ้าหากเธอเชิญชวนเราไม่สำเร็จผู้กำกับคงจะเล่นงานเธอแย่ไปเลย

ลาภลอยอย่างไม่นึกไม่ฝัน อยู่ดี ๆ เงินมาร์คก็บินว่อนมาหาเราเอง สมบัติกะเวลาเพียง ๒ – ๓ ชั่วโมงแลกกับเงิน ๖๕ มาร์คหรือเกือบ ๔๐๐ บาท ไทย สองคนก็ ๘๐๐ มันเกือบจะพันบาทเข้าไปแล้ว ถ้าผมไม่เอาก็โง่บัดซบเต็ม ที่ แต่ก็ยังรักษาเหลี่ยมคูในฐานะเป็นนักทัศนาจรที่มีเกียรติจากประเทศไทย และสงวนท่าที่ว่ายายแหม่มแก่นั้นจะเอาอย่างไรกะเราแน่ ผมจึงพูดเปรย ๆ ว่า เรามีนัดเสียด้วย ทำให้แกหน้าถอดสีลงทุนอ้อนวอนเราอีกพักใหญ่ เธอจึง นำเราไปหาผู้กำกับในโรงแรมแล้วเจ้าหน้าที่ก็เชื้อเชิญให้นั่งรอ กับเอาสัญญา จ้างแสดงมาให้เราเซ็นตามระเบียบของเขา เจ้าหน้าที่อีกคนหนึ่งเอากระเป๋า โอเวอไนท์แบกมาให้เราถือคนละใบในการแสดงด้วย

นั่งรออยู่พักหนึ่ง เมื่อช่างกล้อง ช่างไฟ ช่างเสียง และช่างอะไร ต่อมิอะไรพร้อม ผู้กำกับก็สั่งให้ซ้อมการแสดง มีพระเอกกับนางเอกของเรื่อง เป็นดาราที.วี. เยอรมัน กำลังยืนสนทนากัน ผมกับภรรยายืนอยู่กลางห้อง โถงพร้อมกับสุภาพบุรุษชาวภารตะคนหนึ่ง และมีฮิปปี้ชาวกรีกอีก ๑ คน หน้าเคาเตอร์ของโรงแรมมีสาวชาวตากะล๊อคยืนเลือกรูปโป๊สการ์ดอยู่กับสาว แขกชาวเนปาล มีหญิงนิโกรร่างใหญ่ผมเป็นกระเซิงพร้อมกับคนอื่น ๆ อีก กลุ่มหนึ่งเดินเข้ามาทางประตูใหญ่แล้วแวะที่เคาเตอร์ มีไก๊ด์ร่างเล็กชาว เยอรมันนำเข้ามา นอกจากนั้นยังมีนักศึกษาสาวไทยอีกคนหนึ่งแต่งกายด้วย ชุดไทยจิตรลดาสีเหลืองทอง มองแล้วสวยงามจับตายิ่ง โดยเฉพาะชาวต่าง-ประเทศสนใจมาก แม้แต่หนุ่มชาวภารตะที่ยืนอยู่ข้างผมยังถามว่าที่เมืองไทย

เขาแต่งตัวกันอย่างนี้หรือ เธอยืนโพสท์ท่าอย่างสง่างามอยู่หน้ากล้องเป็นจุดสนใจของภาพยนตร์ฉากนี้ด้วย สักครู่ไก๊ด์ก็มาต้อนพวกเราไปขึ้นรถบัส โดยพูดเป็นภาษาอังกฤษแปลว่า เชิญออกไปขึ้นรถบัสได้ เราทั้งหมดก็เดินตามกันออกไปทางประตูใหญ่เป็นอันจบฉากนี้เท่านั้น กินเวลาราว ๕ นาที เราต้องซ้อมแบบนี้ซ้ำๆ กัน ๓ หน แต่ละครั้งจะหยุดพัก ๒๐ – ๓๐ นาที เพื่อให้ผู้กำกับติชมหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลง ระหว่างพักผ่อนแต่ละครั้ง "ดาราภาพยนตร์" ก็ได้พูดคุยและทำความรู้จักกัน ผมอยู่ใกล้กับแขกชาวภารตะซึ่งพูดอังกฤษได้ดี บอกว่า ขณะนี้อายุ ๓๕ ปี สอบได้วิชากฎหมายมาจากเมืองกัลกัตตาโน้น แล้วเดินทางมาทำด๊อกเตอร์ทางกฎหมายต่อที่เบอร์ลิน มาอยู่ ๔ ปีเศษแล้วอีกราว ๒ – ๓ ปีคงจะสำเร็จ มาได้เมียเป็นสาวเยอรมัน และตอนนี้มีลูกกับเธอ ๓ คนแล้ว ยังไม่เคยกลับไปเยี่ยมบ้านเลย

เมื่อซ้อมกันจนผู้กำกับเห็นว่าได้ที่ดีแล้ว ก็เริ่มถ่ายทำจริง พอเริ่มเดินกล้อง ดาราทุกคนก็เริ่มแสดงตามที่ซักซ้อมไว้ พอถ่ายไปได้ประเดี๋ยวหนึ่ง ผู้กำกับออกคำสั่งให้หยุดกล้อง เพราะเกิดมีนักทัศนาจรจริงๆ เดินผ่านเข้ามาในฉากโดยบังเอิญ รออยู่อีกพักหนึ่งก็เริ่มถ่ายใหม่ คราวนี้เดินกล้องอยู่นานจนจะจบอยู่แล้ว ผู้กำกับสั่งให้ตัดอีก คือช่างคุมเสียงเกิดหมุนไมโครโฟนเข้าไปติดในฉากเสีย เมื่อถ่ายครั้งที่ ๓ จึงใช้ได้ แล้วเราก็นำสัญญาไปขอรับเงินค่าจ้างแสดงที่แคชเชียร์ซึ่งจ่ายให้เราทันที

การได้มีส่วนในการแสดงภาพยนตร์ครั้งนี้ ทำให้ได้ความรู้ว่า เขาถ่ายทำกันอย่างพิถีพิถันและประณีตบรรจงจริงๆ และทุ่มเทค่าใช้จ่ายฟิล์มอย่างไม่เสียดายเลย ขอให้ผลออกมาเป็นที่พอใจของผู้ชม เช่นฉากที่ผมแสดงนี้ใช้เวลาเพียง ๕ นาที ต้องจ้างตัวประกอบถึง ๑๖ คน คนละ ๗๕ มาร์คเป็นเงินถึง ๑,๒๐๐ มาร์คหรือ ๗,๕๐๐ บาททีเดียว คิดว่าถ้าถ่ายทำชุ่ยๆแบบสุกเอาเผากินอย่างหนัง ที.วี. บ้านเรา บริษัท ที.วี. ของเขาคงไม่ยอมรับฉายออกอากาศให้เสียชื่อเป็นแน่

เมื่อกลับออกมาจากโรงแรมแอสเตอร์นั้น ผมดูนาฬิกาบอกเวลา ๑๔.๒๐ น. ปรากฏว่าสถานกงสุลใหญ่อังกฤษในเบอร์ลินปิดทำการเสียแล้ว ผมจึงไปยื่นทำวีซ่าเข้าประเทศไม่ได้ในวันนั้น

ทางหลวงเอเชีย

โดย **เชื้อชาย รังสิมันต์**

องค์การ อีคาเฟ่ ซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสหประชาชาติ ได้ริเริ่มโครงการทางหลวงเอเชียขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ โดยมีวัตถุประสงค์จะได้มีถนนที่เชื่อมโยงถึงกันได้ระหว่างประเทศในเอเชีย เพื่อติดต่อทางเศรษฐกิจ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และเพื่อความมุ่งหมายทางการทัศนาจร นอกจากนั้นหากทางหลวงเอเชียเกิดขึ้นแล้วก็ยังจะได้เชื่อมโยงติดต่อถึงกันกับข่ายทางหลวงของตะวันออกกลางและยุโรปได้ด้วย ความจริงทุกประเทศในเอเชียต่างก็มีถนนหนทางของตนเองอยู่แล้ว เพียงแต่มาร่วมกันปรับปรุงให้ได้มาตรฐานและขยายให้เชื่อมต่อถึงกันเท่านั้น และด้วยความร่วมมือของทุกประเทศที่เกี่ยวข้องอันมีองค์การ อีคาเฟ่ เป็นหัวเรือใหญ่ ปัจจุบันนี้ทางหลวงเอเชียสายประธานจำนวน ๒ สาย จึงอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้แล้วเป็นอย่างดีเกือบตลอดดังผมจะเล่าให้ฟังต่อไปนี้

ทางหลวงเอเชียสาย ๑ หรือเรียกโดยย่อว่า สาย เอ–๑ ตั้งต้นจากประเทศอิหร่านถึงเวียดนามใต้ นับเป็นทางหลวงสายสำคัญที่สุด และเวลา

นี้สำเร็จสมบูรณ์แล้วราว ๙๕ เปอร์เซ็นต์ จุดเริ่มต้นอยู่ที่ด่านบาซากาน (Bazargan) ซึ่งเป็นชายแดนอิหร่านติดต่อกับประเทศตุรกี ผ่านกรุงเตหะราน นครหลวงของอิหร่าน มายังเมืองมาชฮัด (Mashhad) แล้วเข้าสู่ประเทศอัฟกานิสถานที่เฮรัท (Herat) ผ่านกันดาฮาร์ (Kandahar) สู่กรุงกาบูล นครหลวงของอัฟกานิสถาน เข้าสู่ประเทศปากีสถานที่เมืองเปชวา ผ่านกรุงอิสลามาบัดนครหลวงของประเทศนั้น ไปสู่ประเทศอินเดียที่เมืองละฮอร์ (Lahore) เข้าสู่กรุงนิวเดลฮีนครหลวงของอินเดีย ผ่านเมืองอะกรานครแห่งทัชมาฮาล และกัลกัตตา แล้วเข้าสู่ประเทศบังคลาเทศผ่าน-กรุงดักกา นครหลวงของประเทศนั้น แล้วขึ้นเหนือสู่อินเดียอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นเข้าสู่ประเทศพม่า ผ่านเมืองมันดะเลและเชียงตุง แล้วเข้าสู่ประเทศไทยที่แม่สาย จังหวัดเชียงราย ผ่านสระบุรี (หินกอง) ไปนครนายกและปราจีนบุรี ออกประเทศกัมพูชา ผ่านกรุงพนมเปญ และไปสุดเอาที่กรุงไซ่ง่อน นครหลวงของเวียดนามใต้ รวมความยาวทั้งหมด ๑๐,๗๘๔ ก.ม. ในจำนวนนี้ยังมีทางในเขตพม่าอีก ๑๒๒ ก.ม. เท่านั้น ที่ยังไม่ได้ลงมือสร้าง กับในบังคลาเทศยังขาดสะพานใหญ่อีก ๖ สะพาน

ทางหลวงเอเชียสาย ๒ หรือเรียกโดยย่อว่า สาย เอ–๒ เริ่มต้นจากด่านกาสร์อิ–ชิริน (Ghasr—i—shirin) ชายแดนอิหร่านติดต่อกับประเทศอิรัค ผ่านกรุงเตหะราน แล้วลงใต้สู่เอสฟาฮาน (Esfahan) เคอร์มาน และซาฮิดาน แล้วเข้าสู่ประเทศปากีสถาน ผ่านเมืองเคว็ตตา (Quetta) โรฮ์ริ

(Rohri) และพบกับทางหลวงเอเชียสาย ๑ ที่เมืองละฮอร์ก่อนออกสู่ประเทศอินเดีย จากนั้นก็ผ่านกรุงนิวเดลฮี และกรุงกาฐมานดู นครหลวงของประเทศเนปาล แล้วออกสู่อินเดียอีกครั้งหนึ่ง ผ่านกรุงดักกา นครหลวงของบังคลาเทศ พุ่งเข้าประเทศพม่า ผ่านกรุงร่างกุ้งนครหลวงของประเทศนั้น เข้าสู่ประเทศไทยทางแม่สอด จังหวัดตาก ผ่านนครหลวงกรุงเทพธนบุรีลงใต้สู่กรุงกัวลาลัมเปอร์ นครหลวงของสหพันธรัฐมาเลเซีย และไปสุดที่สิงคโปร์ รวมความยาวทั้งสิ้น ๑๒,๙๖๗ ก.ม. สร้างเสร็จแล้ว ๙๐ เปอร์เซ็นต์ และส่วนที่ขาดอยู่คือในเนปาล พม่า กับอีกเล็กน้อยในอินเดีย ทางสายนี้ยังมีโครงการต่อลงเรือข้ามฟากที่สิงคโปร์ไปสู่กรุงจาการ์ต้า นครหลวงของอินโดนีเซีย และไปสู่ตลอดความยาวของเกาะชวาด้วย ดังนั้น จะเห็นได้ว่าจากสภาพของทางหลวงเอเชียทั้งสองสายในปัจจุบันนี้ หากนำมาผนวกกันหรือใช้ร่วมกันเราก็อาจเดินทางโดยรถยนต์จากนครหลวงฯ หรือจากสิงคโปร์ไปจนถึงสุดสายที่อิหร่านและเลยไปถึงยุโรปได้ ถ้าหากทางช่วง ๑๒๒ ก.ม. ทางตะวันตกเฉียงเหนือของนครมัณฑะเล ในพม่าเหนือ ได้สร้างเสร็จแล้ว ภูมิประเทศช่วงนั้นเป็นภูเขาสูงและแม่น้ำใหญ่หลายสาย แต่นั่นไม่ใช่อุปสรรคที่องค์การอีคาเฟ่จะจัดทำให้ลุล่วงไปไม่ได้ ปัญหาอยู่ที่ภาวะทางการเมืองภายในประเทศของพม่าเอง

ตามที่เรียนให้ทราบแล้วว่า โครงการทางหลวงเอเชียนั้น เริ่มแต่ประเทศอิหร่าน ทั้งนี้ เพราะตุรกีก็ดี อิรัคก็ดี นับเป็นตะวันออกกลาง

(Middle East) แม้จะอยู่ในทวีปเอเชียด้วยกัน ก็ไม่จัดอยู่ในโครงการดังกล่าว อย่างไรก็ดี ผมจะเล่าถึงการเดินทางท่องเที่ยวตามทางหลวงนี้พร้อมกับบรรยายถึงภูมิประเทศอย่างย่อ ๆ เท่าที่ได้เห็นมาด้วยตนเอง โดยจะเริ่มต้นเล่าตั้งแต่ข้ามช่องแคบบอสพอรัส (Bosporus) จุดปลายสุดของทวีปยุโรปที่นครอิสตันบูล มาสู่ฝั่งทวีปเอเชีย ในประเทศตุรกีด้วย เพราะทุกครั้งที่ผมไปมา ผมเริ่มต้นจากยุโรปมาทุกที

ก่อนออกเดินทางจากนครหลวงกรุงเทพธนบุรี ผมจะสั่งซื้อรถโฟล์คส์ ๑๓๐๐ ชนิดพวงมาลัยขวา จากโรงงานใหญ่ในเยอรมันตะวันตก โดยวางเงิน ๑๐ เปอร์เซ็นต์ ให้จดทะเบียนนานาชาติให้เสร็จ แล้วไปรับรถเอาที่โน่นพร้อมกับชำระค่ารถที่เหลือกับค่าประกันภัยรถยนต์ เมื่อได้พาหนะแล้วก็เป็นเรื่องของเราที่จะไปไหนมาไหนตามใจปรารถนา ผมขอตัดเอาตอนที่นครอิสตันบูล เมื่อเริ่มข้ามช่องแคบบอสพอรัสมาฝั่งเอเชียเลยนะครับ ช่องนี้กว้างเพียง ๑.๒๕๐ ก.ม. แพขนานยนต์แล่นข้ามรวม ๒๐ นาทีเท่านั้น เวลานี้กำลังสร้างสะพานแขวนเสร็จไปแล้วราว ๓๕ เปอร์เซ็นต์ อีกราวปีเศษก็คงแล่นรถข้ามได้เลย พอขึ้นฝั่งก็ขับรถไปตามถนนซุเปอร์ไฮเวย์สู่กรุงอังการานครหลวงของตุรกี ระยะทาง ๔๖๐ ก.ม. ตอนแรกแล่นเรียบไปตามริมฝั่งทะเลมามาร่า มองเห็นโรงกลั่นน้ำมัน และโรงงานอื่น ๆ เป็นระยะ ๆ บางทีก็ผ่านที่ตากอากาศสวย ๆ พอเลยเขตทะเลมามาร่าเข้าไปไม่เท่าไร ภูมิประเทศเป็นทะเลทรายสลับกับภูเขาเรื่อยไปทีเดียว จากอังการาไปซีวาส

ระยะทางราว ๖๘๐ ก.ม. ถนนลาดยางตลอดสองข้างทางเป็นท้องนาและป่าไม้เป็นส่วนใหญ่ ที่ซีวาสมีโรงแรมชั้น ๑ เพิ่งสร้างเสร็จใหม่ ๆ ออกจากซีวาสก็ตรงไปเออซูรุม ตอนออกจากซีวาสผ่านภูมิประเทศที่แห้งแล้งอยู่พักหนึ่ง แล้วก็เข้าที่ลุ่มแม่น้ำใหญ่เขียวชอุ่ม ถนนลัดเลาะไปตามริมแม่น้ำโดยมีข้างหนึ่งเป็นภูเขาสูงตลอดเป็นถนนตัดใหม่ยังเป็นหินลูกรังอยู่ คราวก่อนมาตามถนนเดิมซึ่งขึ้นลงเขาสูงหลายลูกน่าตื่นเต้นกว่า ถึงเออซูรุมบ่าย ๒ โมงกว่า พักรถพอหายเหนื่อยก็เดินทางต่อไป เมืองนี้ผมมาพักค้างคืน ๑ คืน เมื่อคราวก่อน ๖ ปีมาแล้ว หลังจากนั้นราวเดือนเศษมีข่าวว่าเกิดแผ่นดินไหว เมืองทั้งเมืองหายลงไปใต้ดิน เมืองใหม่ที่เห็นคราวนี้เจริญกว่าเก่าอย่างผิดหูผิดตา ยังมีทรากของวินาศภัยครั้งนั้นเหลือให้เห็นอยู่หลายแห่ง

ระหว่างเออซูรุมกับชายแดนระยะทางเพียง ๓๒๐ ก.ม. ต้องขึ้นเขาสูงหลายลูกมีสายน้ำใหญ่ทำความชุ่มชื้นให้แก่พื้นที่และมีนาข้าวสาลีตามที่ราบทั่วไป ถึงชายแดนตุรกีเอา ๓ ทุ่มเศษ เข้าพักโรงแรมสร้างใหม่ที่เมืองดูโกบายาซิ ปรากฏว่ามีรถนักท่องเที่ยวจอดอยู่ก่อนแล้วหลายคัน รวมระยะทางจากที่ข้ามฟากช่องบอสพอรัสมาถึงชายแดนนี้ราว ๑,๘๐๐ ก.ม. เศษ ใช้เวลาเดินทางรวม ๔ วัน รวมทั้งเที่ยวเสร็จ

รุ่งขึ้นตรงไปทำพิธีผ่านด่านเข้าประเทศอิหร่านทันที บริเวณชาย-แดนตุรกี ต่อกับอิหร่านทิวทัศน์สวยงามมาก อากาศก็ดี เป็นที่เงียบสงบน่าพักผ่อนมาก เสียเวลาอยู่ที่ด่านทั้งของตุรกีและอิหร่านซึ่งอยู่ในอาคาร

หลังเดียวกันเกือบ ๒ ชั่วโมง เพราะมีผู้คนผ่านไปมามากหน้าหลายตา ส่วนมากเป็นชาวยุโรป พอออกจากด่านบาซากานก็นับว่าได้เริ่มใช้ทางหลวงเอเชียสาย ๑ เป็นต้นไป เป็นถนนลาดยางได้มาตรฐานแบบบ้านเราสายจากประตูน้ำพระอินทร์ไปตากและเชียงรายในขณะนี้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงเอเชียสาย ๑ เช่นกัน ระยะทางจากชายแดนถึงกรุงเตหะราน ๘๙๓ ก.ม. สองข้างทางเป็นทะเลทรายกับภูเขาหัวล้านตลอด เห็นฝูงอูฐและแพะแกะเป็นระยะ ๆ มีตอนหนึ่งถนนวิ่งขนานไปกับลำน้ำ พื้นที่บริเวณนั้นจึงชุ่มชื้นและอุดมสมบูรณ์เขียวชอุ่มไปด้วยพรรณไม้ต่าง ๆ ผ่านเมืองใหญ่ ๆ หลายเมือง เช่น ทาบรีสซานดยาน และกาสวิน กลางวันอากาศค่อนข้างอบอ้าว แต่พอเย็น ๆ อากาศสบายมาก ตอนจะเข้าเมืองกาสวินเป็นเวลาโพล้เพล้พอดี มีชาวเมืองออกมานั่งกินอากาศอยู่ในทะเลทรายนอกเมืองเต็มไปหมด

ทางหลวงเอเชียตอนระหว่างกรุงเตหะรานกับเมืองซารีระยะทาง ๒๔๐ ก.ม. นับเป็นทางตอนที่สวยงามมาก คือเป็นทางข้ามเทือกเขาสูงชื่อ เอลบอส ซึ่งเป็นภูเขาหัวล้าน ไม่มีต้นไม้เลย มีหิมะปกคลุมยอดอยู่ตลอดปี ถนนคดเคี้ยววกวนขึ้นเขาตลอดทาง การขับรถตอนนี้จึงทำความตื่นเต้นและหวาดเสียวไม่น้อยทั้ง ๆ ที่ถนนนับว่าดีมาก ผ่านไปตอนหนึ่งบนหน้าผาสูงชันมองเห็นรถสปอตสีแดงตกหน้าผาลงไปเบื้องล่าง มองเห็นเท่าขนาดรถเด็กเล่นเท่านั้น คิดว่าคนในรถคงตายหมด พอขึ้นถึงยอดเขาเป็นลานกว้างใหญ่เป็นที่ใช้เล่นสกีในฤดูหนาวของชาวเตหะราน ตอนลงเขาฟากด้านเมือง

ซารี พอลงไปใกล้เชิงเขาพื้นที่กลายเป็นป่าและธารน้ำ ผิดกับฝั่งเตหะราน อย่างตรงกันข้าม ยิ่งใกล้เมืองซารีพื้นที่ยิ่งอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยป่าและไร่นา สาโท ทั้งนี้ เพราะอยู่ริมฝั่งทะเลสาบแคสเบี้ยนซึ่งเป็นทะเลสาบน้ำจืดใหญ่ที่สุดในโลก เป็นแหล่งของปลาคาเวีย มองไปสองข้างทางช่างเหมือนกับชนบทบ้านเราไม่มีผิด คือมีท้องนา มีกองฟาง วัวควายและเล็มหญ้าอยู่ทั่วไป หมู่บ้านก็ปลูกคล้าย ๆ กัน ทำให้คิดถึงบ้านมาก ได้แวะพัก ณ สถานที่พักตามอากาศริมทะเลสาบ ๑ คืน เพราะจากซารีถึงเมืองมาสฮัดระยะทาง ๗๐๓ ก.ม. จะพักกลางทางไม่ได้เพราะผ่านแต่เมืองเล็ก ๆ ที่มีแต่ที่พักคนเดินทางชั้นเลวทั้งนั้น ผมจึงออกจากเตหะรานเอาหลังเที่ยงแล้ว เสียเวลาขับรถ ๔ ชั่วโมงเศษ ถึงที่พักก็ลงเล่นน้ำในทะเลสาบแคสเบี้ยนทันพอดี

จากเมืองซารีจะผ่านพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์จนถึงเมืองซาบั่สซานต์ ต่อจากนั้นก็ขึ้นเขาลงเขาผ่านป่าและนาข้าวสาลีสลับกันจนถึงเมืองบอจเนิดก็ออกสู่ทะเลทรายใหญ่อีก และเป็นทะเลทรายเรื่อยไปจนถึงมาสฮัดเมืองชายแดนของอิหร่าน ถนนเป็นถนนดีและลาดยางตลอด ต้องขับรถจากมาสฮัดอีก ๒๑๗ ก.ม. จึงจะเข้าประเทศอัฟกานิสถาน ถนนดีตลอดผ่านไปในทะเลทรายใหญ่ แต่ออกเช้า ๆ ก็สบายดี ที่นี่ราว ๓ โมงเช้าไปแล้วอุณหภูมิขึ้นถึง ๔๔–๔๖ เซ็นติเกรด สองข้างทางจะเห็นพายุหมุนขนาดย่อมพัดเอาทรายลอยขึ้นเป็นวงในอากาศตลอดเวลา ถ้าวงทรายเข้ามาใกล้รถ

ก็ต้องหยุดและปิดกระจก มิฉะนั้นทรายจะปลิวเข้ารถ ปล่อยให้ผ่านไปก่อนจึงขับรถต่อไปได้

ผ่านเข้าแดนอัฟกานิสถานแล้วต้องขับรถอีก ๑๒๔ ก.ม. จึงจะถึงเมืองเฮรัท (Herat) แวะเที่ยวในเมืองพอสมควรก็ขับรถต่อไปยังกันดาฮาร์ (Kandahar) ระยะทาง ๕๖๔ ก.ม. ตั้งแต่เข้าประเทศนี้มาแล้วไม่มีอะไรนอกจากทะเลทรายและความแห้งแล้ง แต่ถนนนับว่าดีเลิศกล่าวคือจากเฮรัทถึงกันดาฮาร์เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็กตลอดสาย สหภาพโซเวียตเป็นผู้สร้างให้ ส่วนจากกันดาฮาร์ถึงกรุงกาบูลระยะทาง ๔๙๐ ก.ม. เป็นถนนลาดยางชั้นดีไม่ผิดกับในอิหร่านสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ออกเงินสร้างให้ กรมทางของอัฟกานิสถานก็ระวังรักษาถนนเหล่านี้ไว้เป็นอย่างดี มีการจัดคนงานไว้คอยปัดกวาดก้อนอิฐก้อนหินเป็นระยะ ๆ ตลอดทาง ภูมิประเทศเหมือนกันตลอดคือส่วนใหญ่เป็นภูเขาหัวล้านนอกนั้นเป็นทะเลทราย มีอูฐเป็นฝูง ๆ และแพะแกะซึ่งเป็นสินค้าออกอย่างหนึ่งของประเทศนี้ ตอนใดมีแหล่งน้ำผ่านก็ทำการกสิกรรมได้บ้าง ที่ตลาดกันดาฮาร์มีทับทิมผลโต ๆ จำหน่าย และมีแตงโมและผักผลไม้อย่างอื่นมากมาย ที่วิเศษอย่างหนึ่งสำหรับนักท่องเที่ยวคือมีโรงแรมชั้นหนึ่งสร้างไว้เป็นระยะ ๆ ภายในมีภัตตาคารปรับอากาศ มีสระน้ำค่าบริการก็ไม่สู้แพงนัก

จากนครกาบูลถึงชายแดนปากีสถานระยะทาง ๒๒๔ ก.ม. เป็นทางลงเขาตลอดเพราะนครกาบูลอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลถึง ๑,๘๐๐ เมตร โดย

เฉพาะตอนที่ผ่านซอกเขาที่เรียกว่า ซอกเขากาบูล (Kabul Gorge) สวยงามน่าประทับใจมาก เป็นภูเขาหินทั้งหมดไม่มีดินหรือต้นไม้ปนอยู่เลย สีดำทมึน สูงชันขึ้นไปทั้งสองข้างเกือบ ๙๐ องศา แหงนมองจนคอตั้งบ่าทีเดียว เบื้องล่างเป็นทางแคบ ๆ พอกับความกว้างของถนนและธารน้ำแคบ ๆ ที่มีน้ำไหลโกรกอยู่ตลอดเวลา บางแห่งถนนต้องตัดพับไปพับมาหรือลอดอุโมงค์เพื่อให้รถแล่นต่อไปได้เป็นเช่นนี้เป็นเวลากว่า ๒ ชั่วโมง อากาศก็เยือกเย็นแม้จะสายมากแล้ว ยังติดตาตรึงใจไม่หาย เขาว่าถ้าขับรถย้อนทางกลับที่ผมมา คือขับขึ้นไปสู่นครกาบูล ยิ่งน่าตื่นเต้นกว่านี้มาก

ในที่สุดเราก็ผ่านด่านเข้าสู่ปากีสถาน แล้วได้สิ่งที่น่าตื่นตายิ่งอีกอย่างหนึ่ง คือการขับรถผ่านช่องไกเบอร์ (Kyber Pass) ที่มีชื่อเสียงเลื่องลือไปทั่วโลก ซึ่งน่าดูไปอีกแบบหนึ่งจากซอกเขากาบูลที่ได้เห็นมา เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน และสมเด็จพระบรมราชินีนาถเสด็จประพาสประเทศปากีสถานเป็นทางการก็ได้เสด็จไปชมช่องไกเบอร์นี้ด้วย ถนนหนทางในปากีสถานจน ถึงการาจีซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของผมนับว่ายังไม่ได้มาตรฐานนักแม้จะลาดยางโดยตลอดแล้ว ยังจำเป็นต้องปรับปรุงอีกมาก ปากีสถานมีแม่น้ำสินธุ (Indus) เป็นแม่น้ำสายใหญ่ผ่านกลางประเทศจากเหนือลงใต้ มีเขื่อนชลประทานใหญ่กั้นแม่น้ำนี้ตอนกลางประเทศที่เมืองโรฮ์ริ ตัวเขื่อนยาวมากมีถนนให้รถข้ามด้วย ทำให้ตอนกลางประเทศเป็นที่อุดมสมบูรณ์มีนาข้าวเต็มไปหมด ส่วนตอนใต้เขื่อนจนถึงการาจีส่วนมากเป็นที่แห้งแล้งและเป็นทะเลทราย เว้นแต่บางแห่งที่มีป่าให้ดูบ้าง

เพื่อให้เรื่องนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผมขอย้อนกลับไปเล่าทางหลวงเอเชีย สาย ๒ จากกรุงเตหะรานไปสู่ปากีสถาน ผมเคยไปตามทางสายนี้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ ออกจากเตหะรานลงใต้สู่เมืองเอสฟาฮานระยะทาง ๔๒๔ ก.ม. เป็นถนนซูเปอร์ไฮเวย์ที่ราบเรียบ ผ่านไปในทะเลทรายสลับไปตลอดทาง ผ่านเมืองใหญ่ระหว่างทางคือเมืองกอม (Ghom) มีสุเหร่าของศาสนาอิสลามสวยงามวิจิตรมาก ที่เอสฟาฮานก็มีพระราชวังและสุเหร่าของศาสนาอิสลามที่น่าชมหลายแห่งเพราะเคยเป็นเมืองหลวงมาก่อน ทุกคนต้องพักค้างคืนที่เมืองเอสฟาฮาน เพราะระยะต่อไปจะต้องผ่านทะเลทรายใหญ่ที่สุดของอิหร่านไปจนสุดชายแดนและเข้าในปากีสถานด้วย จุดต่อไปที่จะพักได้คือเมืองเคอร์มาน ซึ่งอยู่ห่างออกไป ๗๑๑ ก.ม.

ออกจากเอสฟาฮานเช้าตรู่ วิ่งไปตามถนนซูเปอร์ไฮเวย์ที่มุ่งตรงไปทางทิศตะวันออกตรงกับดวงอาทิตย์พอดี สองข้างทางมีการดัดแปลงทะเลทรายให้เป็นไร่ผักและพืชอย่างอื่นบ้าง พอแล่นรถไปได้ราว ๑๕๐ ก.ม. ก็หมดทางลาดยาง ต้องวิ่งบนถนนหินธรรมดา ก้อนหินถูกดีดจากล้อกระทบบังโกลนและใต้ท้องรถส่งเสียงดังตลอดเวลา แวะพักรถที่เมืองยาสด์ ซึ่งเป็นเมืองเล็ก และแม้จะอยู่ในทะเลทราย ก็ร่มรื่นไปด้วยต้นไม้ น้ำก็มีอุดมสมบูรณ์ และทางการได้สร้างอ่างน้ำพุใหญ่ไว้กลางเมืองเพื่อให้ความชุ่มฉ่ำด้วย ทางระหว่างเมืองยาสด์กับเคอร์มานเป็นทางโรยหินเช่นเดิม ภูมิประเทศเป็นทะเลทรายสลับกับภูเขาใหญ่น้อยที่แห้งแล้ง เคอร์มานเป็นเมืองใหญ่พอดู เข้า

พักโรงแรมชื่อ ซาฮารา มีน้ำร้อนให้อาบด้วย ระยะต่อมาถึงเมืองซาฮิดาน ยาว ๕๔๒ ก.ม. ยิ่งกันดารหนักขึ้น เพราะผ่านศูนย์กลางของทะเลทรายใหญ่ของอิหร่านที่เรียกว่า (Great sand desert) แต่ถนนมีสภาพดีขึ้นคือเป็นพื้นแข็งแต่ก็ยังไม่ได้ลาดยาง ระหว่างทางเขาสร้างเป็นที่พักเล็ก ๆ ไว้เป็นระยะ ๆ เพื่อว่าถ้าเจอพายุทราย จะได้หลบเข้าไปพักได้ อุณหภูมิขึ้นถึง ๔๖-๔๘ เซ็นติเกรด วันนี้นับเป็นวันทารุณที่สุดในการเดินทาง แต่ก็นับว่าโชคดีที่ได้มารู้รสของทะเลทรายจริง ๆ

จากซาฮิดานขับรถราว ๑๐๐ ก.ม. ก็เข้าปากีสถาน จากนั้นต้องขับอีก ๖๔๐ ก.ม. ถึงเมืองเคว็ตตา (Quetta) จึงจะมีโรงแรงให้พัก ตลอดทางจากซาฮิดานมาเป็นทะเลทรายตลอด ถนนนับว่าดีขึ้นและลาดยางแล้วครึ่งหนึ่ง สองข้างทางมีอูฐให้ดูเสียจนเบื่อทีเดียว จากเคว็ตตาขับรถอยู่ในทะเลทรายอีกราว ๒ ชั่วโมง ก็ถึงต้นน้ำสาขาสายหนึ่งของแม่น้ำสินธุ แล้วถนนเลียบแม่น้ำเรื่อยไปจนถึงเขื่อนชลประทานใหญ่ที่ทอดข้ามแม่น้ำสินธุที่เมืองโรฮ์ริที่กล่าวถึงแล้ว เป็นระยะทางจากเคว็ตตา ๔๐๐ ก.ม. พอดี พอข้ามเขื่อนชล-ประทานทางหลวงเอเชียสาย ๒ นี้ ก็เลี้ยวซ้ายวกขึ้นเหนือไปพบกับสาย ๑ ที่เมืองละฮอร์แล้วออกสู่ประเทศอินเดียด้วยกัน

สำหรับท่านผู้อ่านที่สนใจและใคร่ไปทัศนาจรแบบผมบ้าง อยากขอแนะนำในการเตรียมการต่าง ๆ ไว้ด้วยดังนี้ คือต้องมีรถส่วนตัวซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเดินทาง ถ้าจะให้สนุกควรไปกลุ่มละ ๔-๑๐ คนโดยใช้รถ ๒ คันขับตามกันไป เรื่องน้ำมันเชื้อเพลิงไม่ต้องห่วงเพราะจะมีสถานีบริการตลอดทาง แต่เพื่อความปลอดภัยควรมีอะไหล่ติดตัวไปบ้าง ๕-๑๐ ลิตร ต้อง

มีเอกสารประจำรถพร้อมเช่น ทะเบียนรถ ใบประกันภัยอุบัติเหตุ และ (Carnet de passage) คือเอกสารรับรองจากธนาคารหรือสมาคมยานยนต์ เช่น ของเราคงขอได้ที่ รยสท. ในยุโรปจะมีออกให้ทุกสมาคมโดยเรียกเงินมัดจำจากผู้ขอไว้ตามระเบียบซึ่งจะคืนให้เมื่อกลับมาแล้ว คนขับทุกคนต้องมีใบอนุญาตขับขี่ระหว่างชาติซึ่งจะขอได้ที่กรมตำรวจก่อนออกเดินทาง นอกจากนั้นทุกคนต้องมีวีซ่าเข้าประเทศต่าง ๆ ให้พร้อมด้วย สำหรับถนนหนทางใช้ได้โดยเสรีไม่ต้องขออนุญาตใคร เว้นแต่ในอัฟกานิสถานมีเสียค่าผ่านทางเป็นตอน ๆ ด้วย

เวลาการเดินทางที่เหมาะสมควรเป็นระหว่างเดือนมิถุนายนถึงตุลาคม เพราะก่อนหน้านั้นฝนจะตกแถวอิหร่านต่อกับตุรกี และหลังตุลาคมแล้วอากาศจะหนาวหรือมีหิมะซึ่งเป็นอุปสรรคมาก เรื่องอาหารการรับประทานควรมีเครื่องกระป๋องหรือของแห้งติดรถไปด้วย ถ้ามีเครื่องครัวเตาแก๊สเพื่อปรุงอาหารระหว่างทางเองก็ยิ่งประหยัดดี ผมเองส่วนมากอาศัยตามโรงแรมเป็นใหญ่เพราะไปกันเพียง ๒ คนกับภรรยาเท่านั้น อาหารสำเร็จรูประหว่างทางที่มีจำหน่ายก็พวกแพะแกะเป็นส่วนใหญ่ถ้าตามโรงแรมใหญ่ ๆ มีไก่และเนื้อวัวด้วย เนื้อหมูอย่าได้ไปหาเป็นอันขาดเพราะเป็นประเทศอิสลามทั้งนั้น เกี่ยวกับเรื่องเงินที่จะใช้จ่าย พอถึงเมืองใหญ่ต้องรีบแลกเอาเงินตราของประเทศนั้น ๆ ไว้เพราะตามหัวเมืองห่างไกลเงินปอนด์หรือเงินดอลลาร์ไม่มีใครยอมรับเลย

ผมหวังว่าสารคดีเรื่องนี้คงให้ประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านไม่มากก็น้อย.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทยแบบเรียน ๓๙๘/๔–๕–๖ ถนนมหาชัย กรุงเทพมหานคร โทร. ๒๑๐๕๙๑
นายอาทร บรรณประดิษฐ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๖